

TIDNINGEN

# DJURSKYDDET

MEDLEMSTIDNING FÖR DJURSKYDDET SVERIGE • NUMMER 3/2024 • ÅRGÅNG 134

**MÅNGA KATTÄGARE  
BRYTER MOT LAGEN**

SID 28

**STORT STÖD FÖR  
BETESKRAVET**

SID 33

TEMA

# Jagade djur

Varje år skjuts hundratusentals vilda djur och fåglar i Sverige. Under licensjakterna har allt fler björnar, järvar, lodjur och vargar fått skjutas. Kritiken är stor. SIDAN 8

# Hill's stöder djurhemmens viktiga arbete

Vår mission har i mer än 75 år varit att medverka till att berika och förlänga det speciella förhållandet mellan människor och deras husdjur.

Samtidigt brinner våra hjärtan också för hundar och katter som inte har en kärleksfull familj och ett trevligt hem. Därför stöder vi lokala djurhem och välgörenhetsorganisationer i hela världen. Genom att bland annat donera foder hjälper Hill's varje år till att rädda nästan en miljon hundar och katter världen över.



Genom att ge djuren precis den näring de behöver från den dag de kommer till djurhemmet ser vi till att deras hälsa är högsta prioritet. Och friska djur är lyckliga djur som snabbare hittar en ny familj!

Hill's är stolta över samarbetet med Djurskyddet Sverige. Samarbetet innebär att vi stöttar Djurskyddet Sverige centralt på olika sätt men också lokalt där vi bland annat tillhandahåller foder till de ineliggande djuren på Djurskyddets djurhem.





Foto: iStock

# 8 TEMA: JAGADE DJUR

**En majoritet av EU:s medlemsstater vill sänka vargens skyddsstatus. Beskedet kom i september. Alla utom Spanien och Irland röstade för. Nu återstår en omröstning i december om Bernkonventionen ska ändras. Flera som vill bevara en livskraftig vargstam tror att förslaget trots allt kan stoppas där.**

## TIDNINGEN DJURSKYDDET

### ANSVARIG UTGIVARE & REDAKTÖR

Katarina Hörlin

### LAYOUT & BILDBEHANDLING

Nevada Media

### KORREKTURLÄSNING

Majk Michaelsdotter & Lena Andersson

### OMSLAGSFOTO

TT/Shutterstock

### OMSLAGSVILDSVIN

Ett av världens alla vildsvin. I Sverige lever omkring 300 000 vildsvin fritt ute i skogarna. De har unika trynen, ett extremt gott luktsinne och kan känna doften av en jägare en halv kilometer bort.

### ISSN

1651-4505

### TRYCK

Sörmlands Printing Solutions AB

### MATERIAL

Redaktionen ansvarar inte för insänt, icke-beställt material.

### ANNONSANSVARIG

Peter Solstedt

peter.solstedt@djurskyddet.se

### NÄSTA MANUSSTOPP

8 november 2024

### KONTAKTA REDAKTIONEN

redaktionen@djurskyddet.se



Foto: Mark Olseny/Unsplash

**28** Få länsstyrelser förelägger kattägare som bryter mot lagen



Foto: Joshua J. Cottlen/Unsplash

**32** Lär dig fågelläten - Lotta Berg tipsar



Foto: iStock

**36** 102 EU-parlamentariker lovar att arbeta för ett högre djurskydd

**24** **Kattkärlek:** Häng med till katthemmet Lyckan i Västervik

**33** **Beteskrav i fara:** Fler än 114 000 svenskar vill utöka beteskravet

**42** **Sista ordet:** Linda Maria Vonstad om fiskskydd & nya forskningsstiftelsen

**+** **38** Djurkryssat - lös och få chans att vinna fina fågelpriser. **40** Medlemsinformation & kontaktuppgifter till föreningarna



Katarina Hörlin

Redaktör tillsammans med Griffin, pudel.

## LEDARE

### Vildsvin i fällor

**450 miljoner** fåglar har i skrivande stund nyss lyft från Sverige och flugit söderut. Skatorna, blåmesarna och domherrarna stannar. Vill du börja skåda fåglar är just denna höst perfekt. För på sidan 30 ger Lotta Berg en suverän genomgång av de bästa böckerna och apparna. Missa inte!

**Varje år skjuts** över en miljon vilda djur och fåglar i Sverige. Sedan länge pågår en jaktävling som går ut på att skjuta små rovdjur; rävar, illrar, nötskrikor, måsar och flera andra djur. Nu har den slopat sitt poängsystem och bytt namn. Men kritiken är fortfarande stor. Läs mer på temasidorna.

Under arbetet med att stoppa afrikansk svinpest sköts 116 vildsvin i det drabbade området. Flera fångades först i fällor. En av fällorna är inte godkänd i Sverige, men dispens gavs på grund av nödläget. Läs mer på sidan 14.

I september kom nyheten att alla EU:s medlemsstater, utom två, vill sänka skyddsstatusen för varg. Den svenska regeringen som varit drivande gläds. Djurskydds- och rovdjursbevarandeorganisationer sätter sitt hopp till att det stoppas i december, då det blir en omröstning om Bernkonventionen verkligen ska ändras.

**Varje gång jag** besökt ett katthem som drivs av en djurskydds förening fylls jag av förundran och beundran. Att få möta katter som alldeles nyss levde ute i kyla och svält, som for illa på så många sätt, nu nyfiket komma fram och lägga sin kind mot ens hand är stort. All tid, kunskap och arbete som alla engagerade helt osjälviskt lägger ner – varje dag, varje vecka – är svindlande. I detta nummer åker vi till katthemmet Lyckan i Väster-vik.

– Katterna här har vunnit högsta vinsten. De är för alltid skyddade, säger Henriette. Möt henne och hela det drivna gänget på sidan 24. ✕

## TYCK TILL!

Vad tycker du? Skriv! Mejla din insändare till: [redaktionen@djurskyddet.se](mailto:redaktionen@djurskyddet.se) eller posta till Tidningen Djurskyddet, Hammarby Fabriksväg 25, 120 30 Stockholm. Hör av dig med dina tankar!

# Sätt relationen före äganderätten

Hunden Dixie som varit försvunnen i sju år i Norge har kommit till rätta. Problemet är att Dixie haft två ägare, som nu kräver att få tillbaka henne. En av ägarna stödjer sitt krav på chipmärkning, som styrker äganderätten.

Att utgå från chipmärkning och liknande kan leda till ett felaktigt resultat, som slår sönder Dixies tillvaro och fortsatta liv.

Avgörande för den rättsliga frågan ska vara hundens uppfattning om sin grupp-tillhörighet, vilken familj hon anser sig tillhöra bör vara helt avgörande. Det är hennes personlighet och "bästa" som ska vara utgångspunkt.

Det kan också finnas en nära och för-trolig ömsesidig relation mellan ett barn i familjen och ett djur. Båda är då mycket sårbara om inte den nära relationen är den viktigaste faktorn. Äganderättsprin-cipen saknar relevans i alla fall av detta slag.

Det är dags att införa en lagregel i vårt rättssystem som fastslår att i fall av dessa slag ska den ömsesidiga relationen av känslor och tillhörighet ges företräde framför äganderätten som i sammanhanget saknar relevans.

**Helena Striwing, jurist och författare med djurskydd som specialitet**



Dixie (8) «funnet» etter syv år:

– Ganske forvirrende

**Dixie (8) «funnet» etter syv år:**

– **Ganske forvirrende**

...for hvem er egentlig eieren?

## Detta har hänt i Dixiefallet:

Bordercollien Ella sattes hos fodervärd innan hon fyllde ett år. Ella såldes snart via annons, fast inte av sin ägare, medan hon var hos fodervärden. Köparen fick kvitto. Ägaren anmälde Ella stulen och försvunnen. Köparen som inte visste att det inte var ägaren som sålde hunden gav den till sin mamma, som döpte henne till Dixie. I sju år levde Dixie med kvinnan. De fick en nära relation. Under en skogsrunda i år när Dixie sprang okopplad upptäcktes hon av några personer som trodde att hon sprungit bort. De letade efter ägaren, hittade ingen och tog hunden till polisen.

Där upptäcktes att hunden hade chip. Den ursprungliga ägaren kontaktades och blev väldigt glad. Samtidigt saknar ägaren som levte med Dixie de senaste sju åren sin hund enormt. Enligt norsk lag är den som står som ägare enligt chipmärkningen hundens ägare. Precis som i Sverige.

”Min mamma är förkrossad. De bor ihop, hon och hunden. Plötsligt finns det en tom hundsäng här. Det är inte roligt att gå från att leta efter hunden till att upptäcka att hon ägs av någon annan”, säger sonen, som köpte Dixie för sju år sedan, till tidningen VG.

## MEST LÄST PÅ TIDNINGEN.DJURSKYDDET.SE

### Mest läst på webbtidningen under juni - september:

1. Så hjälper du fågelungen bäst
2. Fyra råd om du finner en fågelunge
3. Tre gäss funna med defekta vingar - sluta ge fåglar bröd
4. Felet inom hästvärlden är systemiskt
5. Så ska kandidaterna arbeta för djurskyddet i EU





BEST FRIEND

# Cattia®

Stolt sponsor till  
Djurskyddet och  
hemlösa katter.



Den bästa sanden till bästa vännen.



Skanna QR-koden  
och få 15kr rabatt!

## Överfiskestopp kvar

■ EU-kommissionen och EU:s fiskeministrar ville ta bort den befintliga stoppgränsen för överfiske. Den säger att inga fiskekvoter kan fördelas om lekbeståndet för en fiskart är för nära minimigränsen för att det på lång sikt ska finnas ett livskraftigt bestånd. Men EU-parlamentets fiskeriuetskott stoppade förslaget. Rösterna 13-13 gjorde att förslaget kunde sändas tillbaka.

”Östersjöns ekosystem befinner sig i ett kritiskt läge och vi måste göra mer för att värna havets ekosystem, inte mindre”, skrev Karin Karlsbro (L) i en debattartikel inför omröstningen. ✕



Foto: Regeringskansliet

## Inga resurser till 3R

■ Regeringen betonar att Sveriges 3R-center fyller en viktig funktion för att minska, ersätta och förfina djurförsöken. Ändå förses inte centret med mer medel i budgetpropositionen för 2025.

– Jag är besviken. Vi har haft en konstruktiv dialog med regeringskansliet kring detta, säger Jordbruksverkets överdirektör Jan Cedervärn och konstaterar att i underlaget beskriver regeringen att Sveriges 3R-center är en viktig resurs.

– Då hade jag naturligtvis också hoppats på att de skulle tillföra resurser, säger han.

Under 2024 har centret fått dra ner personalstyrkan från tolv till tre tjänster. Arbetet har begränsats och fokus har legat på att ge stöd till ”väsentliga aktörer utifrån den befintliga basen av information och kunskap”. ✕



Foto: iStock

## Underbetyg till fodertillverkare

**Information om var djuren som blir ingredienser i foder kommer ifrån och hur de levtt är ofta bristfällig. I vissa fall vilseledande.**

Det framgår i konsumentguiden Handla djurschysst som undersökt fem stora hund- och kattmatsproducenter. De tillverkare som har policys ställer sällan krav på djurvälstånd för djuren som blir råvaror i fodret.

– Fyra av de fem fodertillverkarna i undersökningen uppfyller endast ett av våra tjugofem djurskydds krav – ett underbetyg. För hundar och katter som behöver särskilt foder finns inget djurschysst alternativ i dag, säger Anna Lundvall, sakkunnig på Djurskyddet Sverige, som hoppas att tillverkarna genom guiden uppmuntras att utveckla sitt djurvälståndsarbete.

– Inte bara för de djur som äter fodret utan också för de djur som finns i fodret.

Tillverkarna som valts ut är bra på att lyfta fram fodrets näringsriktighet. De berättar om sina foderkoncept för hundar och katter i olika åldrar, storlekar och raser, konstaterar konsumentguiden: ”Flera nämner spårbarhet. Men att få veta något om vilka djurskydds krav man ställer på den egna verksamheten och på leverantörerna är allt annat än lätt.”

Djurskyddskriterierna som undersökts gäller gris, kyckling, höns, nötkreatur och

lamm – djur som ofta blir ingredienser i hund- och kattfoder. Fem områden granskas: att de hålls lösgående, inte stympas (som att grisar ska få ha kvar sina svansar), att antibiotika endast används efter veterinär förskrivning (inte förebyggande), att transporttiderna inte överskrider åtta timmar och att slakten sker snabbt med en ångest- och smärtfri bedövning. Fyra av undersökningens fem tillverkare, Royal Canin, Eukanuba, Hill’s och Doggy, uppfyllde endast 1 av de totalt 25 kriterierna.

Magnusson Petfood uppfyllde 12 av 20 kriterier. De har inte lamm i sitt foder, därav färre kriterier totalt, och de använder enbart djur från Sverige och KRAV-märkt kyckling. Andra fodertillverkare har ibland svenska flaggor eller texten ”svensktillverkat” på förpackningen utan att garantera svenska råvaror, skriver konsumentguiden.

– På samma sätt som att konsumenter vill kunna göra djurschyssta val av animaliska livsmedel som de själva stoppar i sig finns det många hund- och kattägare som skulle vilja göra medvetna val när det kommer till fodret de köper till sina husdjur. Vår undersökning visar tyvärr att det är näst intill omöjligt i dag, vilket är alldeles för dåligt, säger Åsa Hagelstedt, generalsekreterare för Djurskyddet Sverige. ✕  
Läs mer på [www.djurschysst.se/djurfoder](http://www.djurschysst.se/djurfoder)

## Förbättringsförslag till djursjukvård

■ Journaler på engelska. Verksamhetstillsyn, inte bara individtillsyn. Skyddade yrkestitlar och lättare att få svensk veterinärlegitimation för den med utländsk veterinärexamen.

Det är fyra av de förslag som regeringen presenterade i oktober för att ge bättre förutsättningar för djurens hälso- och sjuk-

vård. Hovslagare är en av de yrkestitlar som ska skyddas.

Lagändringarna i lagen om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård (2009:302) föreslås träda i kraft 1 september 2025. Ett förslag att ändra behörighetsreglering av djurvårdare föreslås träda i kraft 1 september 2030. ✕



## Avveckling av svensk minknäring närmar sig

■ I februari sa Svensk Minks vd Jörgen Martinsson att svensk minknäring planeras vara helt avvecklad innan jul. Det gäller fortfarande, enligt honom.

Regeringen har avsatt totalt 180 miljoner kronor år 2024 och 2025 som stöd till de företag som frivilligt avvecklar sin verksamhet med minkuppfödning för pälsproduktion. Stödet är tänkt att betalas ut efter att avvecklingen är genomförd.

– Detta ekonomiska stöd kommer möjliggöra för minkföretag att på ett planerat och ordnat sätt avveckla sin verksamhet, sa landsbygdsminister Peter Kullgren (KD) i fjol och meddelade att regeringskansliet arbetade med att ”ta fram en förordning som anger stödets utformning”.

– Regeringen har ännu inte fått besked om godkännande från EU-kommissionen angående förordningen som ska styra avvecklingen. Besked bör eller måste komma inom det närmaste, berättar Jörgen Martinsson, vd Svensk Mink.



Foto: Anna Lundvall

*Blir det fortfarande så att avvecklingen måste ske senast 2024?*

– Även om besked från Bryssel inte kommit ännu så tyder allt på att detta fortfarande stämmer och gäller.

Vissa svenska minkfarmer har just nu levande minkvalpar som ska slaktas i höst och pälsen säljas.

*Vet du hur många gårdar som är igång?*

– Ja, det vet jag men kommenterar av säkerhetsskäl inte, svarar Jörgen Martinsson. ✕

## Stärk fiskskyddet

■ 91 procent av 9 000 medborgare i nio EU-länder anser att den miljard fiskar som varje år föds upp för att bli livsmedel inom EU bör skyddas i samma eller större utsträckning som andra djur som används inom livsmedelsproduktionen.

Det visar en ny undersökning från djurskyddsorganisationerna Compassion in World Farming och Eurogroup for Animals.

Ingen specifik lagstiftning tar hänsyn till varje arts unika behov. Många fiskar upplever smärta och lidande i uppfödningen.

De lever tätt ihop i små bassänger, vilket innebär stress, risk för sjukdomar, aggression och fysiska skador. Även svält är vanligt.

EU-kommissionen uppmanas nu av organisationerna att ta fram artspecifika bestämmelser för fisk som föds upp. ✕



Foto: Håkan Røjder/Sydsvenskan/TT

Tilapia i uppfödningssäng.

## Fel sekretesshantering

■ Det är allt svårare att få ut handlingar om djurskyddsbrister som rör företag. Länsstyrelserna och Livsmedelsverket hänvisar till skydd för företagshemligheter och mörkar alltmer.

Tidningen Djurskyddet vände sig till FOJO:s offentlighetsjour för journalister, Mats Amnell, med två fall. I det ena nekade en länsstyrelse först att lämna ut handlingen helt och hållet, men efter telefonsamtal där det förklarats vilka uppgifter som var intressanta släppte myndigheten dokumentet med maskningar. I det andra fallet agerade Livsmedelsverket likadant: först avlogs begäran att ta del av den allmänna handlingen med beskedet att de inte kunde lämna ut något alls. Efter påpekande att dokumentet i sig inte kan vara hemligt släpptes handlingen med maskning av de uppgifter som Livsmedelsverket bedömde falla under sekretess.

Mats Amnells bedömning är att fallet har hanterats fel från början till slut:

– Det står klart och tydligt i tryckfrihetsförordningen att man ska kunna lämna ut handlingar delvis, inte bara avslå allt. Det ska de veta och som sökande ska man inte behöva argumentera och bevisa någonting. Det är allvarligt att man som myndighetsföreträdare är så dåligt insatt i vad som gäller. Det här strider mot förvaltningslagen som handlar om korrekt myndighetshandläggning och även mot tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen, säger han.

I nästa nummer publiceras en större sekretessgranskning och längre intervju med Mats Amnell. ✕



Foto: Länsstyrelsen

## Misär hos SKK-uppfödare

■ 123 taxar som levtt i misär omhändertogs av länsstyrelsen i somras. De hölls i små burar, en satt i en fågelbur, och var mycket vanskötta. Flera fick avlivas.

Många anmälningar har gjorts, men det tog 14 år innan hundarna omhändertogs. SKK:s kennelkonsulenter anmälde dem 2018 till länsstyrelsen, som inte hittade några brister och då lät SKK dem fortsätta föda upp hundar inom organisationen. I år anmälde SKK dem igen och länsstyrelsen omhändertog alla hundarna. ✕



Foto: Katarina Hörilin

## 110 937 underskrifter för nötkreaturs bete

■ En tung namninsamling för alla nötkreaturs rätt att gå ut på bete lämnades över till landsbygdsministerns statssekreterare Dan Ericsson den 17 september. Ministern själv kom inte trots flera propåer. Mötet gick dock bra och delegationen från flera djurskydds-, konsument- och naturorganisationer framförde flera sätt att använda beteskravet som en konkurrensfördel.

– Den svenska osten kan öka i försäljning. Att alla svenska mejeriprodukter kommer från kor som gått på bete är ett mervärde vi ska värna om. Jag upplevde definitivt att statssekreteraren lyssnade på våra förslag, säger Åsa Hagelstedt, Djurskyddet Sveriges generalsekreterare.

Kampanjen Jag vill beta.nu har tickat på och i skrivande stund, 14 oktober, har 114 637 personer skrivit under. ✕





Foto: Vincent van Zalinge/Unsplash

Runt 300 000 grävlingar tros leva vilt i Sverige. Årligen skjuts cirka 35 000 och den allmänna jakttiden pågår 1 augusti till 31 januari. Även skydds jakt förekommer. 30 000 grävlingar dödas varje år i trafiken.



Foto: iStock

Järv är ett av Sveriges fem stora rovdjur ihop med björn, lodjur, varg och kungsörn. Den klassas som sårbar i Artdatabankens rödlista. 1 år beviljades licensjakt på 25 järvar i Jämtland. Länsstyrelsen bedömde att de orsakade för stora skador mot renar. 680 järvar beräknas finnas i Sverige.



Foto: iStock

Ingen vet hur många illrar som lever vilt i Sverige, men arten är livskraftig enligt Artdatabanken. Jakttiden är 1 september till 29 februari. 1990 sköts 5 000. Illrar används även för att jaga kaniner och råttor. De släpps ner i boet för att driva upp dem.



Foto: iStock

Det beräknas finnas cirka 1 300 lodjur i Sverige. Arten klassas som sårbar i Artdatabankens rödlista. Vid licensjakten 2024 tilläts 143 lodjur skjutas. Två hundar får samtidigt släppas mot ett lodjur under jakt, något som skarpt kritiserats av djurskydds- och rovdjursbevarandeorganisationer.

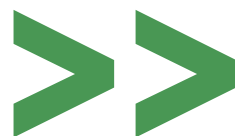




# JAKTEN PÅ VILDA DJUR

Hundratusentals vilda fåglar och djur skjuts varje år i Sverige. De senaste årens ökande antal fridlysta stora rovdjur som tillåts skjutas under licensjakterna har fått mycket kritik.

Jaktmetoderna skiftar. Ofta används hundar. Mörkertalet är stort över hur många hundar som dödas och skadas vid jakt.



# Ovisst för vargen

En majoritet av EU:s medlemsstater har röstat för EU-kommissionens förslag att sänka vargens skyddsstatus, från strikt skyddad till enbart skyddad.

**E**tt hårt slag mot den vetenskapliga forskningen som slagit fast att det behövs fler vargar för att stammen ska vara livskraftig, anser flera djur- och naturskyddsorganisationer. Ett glädjande besked, skriver den svenska regeringen och lyfter fram att Sverige drivit på.

– Jag tycker att det är sorgligt att politiken inte försöker lösa de konflikter som uppstår mellan människor och varg på ett sätt som forskningen förespråkar, utan i stället försöker få till en sänkning av skyddsstatusen, säger Anna Lundvall, sakkunnig hos Djurskyddet Sverige.

Från regeringen är tongången en helt annan:

– Resultatet är mycket glädjande och Sverige har varit pådrivande. Vi ser att vargens ökade utbredning allt oftare kommer i konflikt med omgivningen, framför allt genom skador på tamdjur och boskap. Den allra högsta skyddsnivån för varg är inte motiverad i Sverige. Det här är ett avgörande första steg för en framtida sänkning av vargens skyddsstatus i art- och habitatdirektivet. Dagens omröstning kommer i förlängningen kunna leda till ökad handlingskraft i hanteringen av vargattacker, säger landsbygdsminister Peter Kullgren i ett pressmeddelande den 25 september.

Det beräknas finnas cirka 20 000 vargar i EU, varav runt 375 i Sverige. I den nyligen

presenterade utredningen, Stärkt konkurrenskraft i animalieproduktionen och ett gott djurskydd, lägger utredaren Elisabeth Nilsson ett skarpt förslag på att vargstammen ska minska. Stöd för att sänka skyddsstatusen har funnits hos samtliga riksdagspartier utom Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. De tre senare vill att vetenskapliga bedömningar ska avgöra antalet vargar. Ett bedrägligt beslut konstaterade Miljöpartiets talesperson för biologisk mångfald och djurrätt, Rebecka Le Moine, i DN när det stod klart att EU:s medlemsländer ville sänka skyddsstatusen.

– Man frångår vetenskapen och börjar mer och mer luta sig mot populistiska förslag. Det är framdrivet av ett ideologiskt varghat, sa hon till DN.

**För att skyddsstatusen** ska kunna sänkas krävs att Bernkonventionen, som anger vilket skydd vilda djur och växter ska ha, ändras. Sedan verkställer EU:s art- och habitatdirektiv kraven i Bernkonventionen. Vargens status är för närvarande strikt skyddad och sänkningen innebär att den endast blir skyddad, och därmed lättare att få jaga.

Endast Spanien och Irland röstade emot förslaget att sänka skyddsstatusen. Tyskland gjorde en överraskande helomvändning och röstade för förslaget att sänka skyddsstatusen, skriver organisationen

BirdLife International i ett pressmeddelande, där de slår fast att beskedet inte bara underminerar årtionden av bevarandeinsatser utan ”utgör också ett betydande bakslag för vad som har hyllats som en av EU:s mest anmärkningsvärda framgångar för bevarandet av vilda djur och växter: vargens comeback från att nästan utrotas”.

En sänkt skyddsstatus för varg kommer att hindra vargstammens återhämtning och äventyra försöken att främja samexistens mellan människor och stora rovdjur. I stället har en kortsiktig strategi med dödlig bekämpning valts, konstaterar BirdLife International.

Anna Lundvall är inne på samma linje.

– Forskning visar att regelbunden jakt inte är ett fungerande sätt att skydda tamdjur. Det måste satsas på samexistens i stället. Jag tror tyvärr att detta bara bygger på den infekterade vargdebatten, säger Anna Lundvall.

**Varg väcker starka** känslor. Å ena sidan djurägare som får sina djur angripna. Å andra de som betonar vikten av att varg finns i naturen. Men det behöver inte vara antingen eller.

– Jag blev jätteledsen då våra två sällskapsfår revs av vargen men även ledsen då den genetiskt viktiga vargen sköts, skrev en fårägare till Skånska Dagbladet i somras.





Varg. Under licensjakten 2025 får 30 vargar skjutas. Syftet är att "minska tätheten av vargrevir".

För få vargar innebär att inaveln ökar. Livskraften försämras. Samtidigt angrips tamdjur, främst får. Fast fler vargar betyder inte fler angrepp, en varg kan stå för många angrepp, sa forskaren Jens Frank, vid SLU Viltskadecenter, i en SVT-intervju i somras. Rovdjursavvisande stängsel är ett sätt att skydda djuren.

Men meningsskiljaktigheterna är ofta djupa. För att överbrygga dem blev juristen Bernard le Roux på företaget Dialogues 2022 tillfrågad av EU-kommissionen och deras Large Carnivore Platform om han ville leda ett projekt vid Brängenreviret för att försöka använda dialog för att minska konflikter kring stora rovdjur.

– Dialogen i Brängen var ett försök att skapa en lokal dialogplattform.

Just nu är han igång med fem grupper där jägare, lantbrukare, naturskydds- och djurskyddsenheter ska mötas för att hitta sätt att samexistera trots olika inställningar i sakfrågan.

– Vi fokuserar på samexistens. Både

svensk lag och EU:s direktiv kräver att vi ska samexistera med rovdjuren. Då är frågan inte om vi ska samexistera utan snarare hur vi ska göra det. På lokal nivå försöker vi inkludera personer med olika ingångar och perspektiv, säger han.

**Vargen väcker känslor.** Den har huvudrollen i många sagor och dess existens ställer latent känslor av orättvisor mellan landsbygd och stad på sin spets.

– Efter vår intervju ska jag till Falköping och diskutera människors oro för rovdjur.

Forskaren Maria Johansson från Lunds universitet ska föreläsa och sedan diskutera de. Förutom jägare, lantbrukare, boende, naturskyddare och lokala eldsjälarna försöker de få med personer från länsstyrelsen i grupperna och den lokala viltförvaltningsdelegationen är alltid med. Dialogen arbetar även med uppdragsgivare som Västsvenska Handelskammaren och Chalmers.

Är rovdjursfrågan svårare än andra?

– Ja. Vi skiljer mellan tekniska frågor och komplexa. De tekniska finns det en enkel lösning på. Rovdjursfrågan har alla kännetecken för en komplex fråga. Problemet är att beslutsfattare har hanterat den som en teknisk fråga, som att den går att lösa med enkla åtgärder. Just komplexiteten i rovdjursfrågan, med alla dess dimensioner att ta hänsyn till, gör den unik, säger Bernard le Roux.

Just nu finns dialoggrupper vid Linderödsåsen och Söderåsen i Skåne, vid Tiveden och i Falköping samt Herrljunga. Två grupper håller på att formas: en i Dalarna eller Gävleborg och en i området kring Tidaholm och Ulricehamn.

– Huvudfrågan är: Går det att minska konfliktnivån som finns kring stora rovdjur, när människor sitter ner tillsammans och pratar och inte bara skriver på Facebook, där det ofta blir ensidiga och hatfyllda inlägg?

*Hur känner du just nu, hoppfull eller frustrerad?*

– Jag pendlar, säger han med ett skratt.

– Ibland hoppfull, ibland tvivlande när det blivit väldigt ansträngt.

Arbetet är intensivt och resurskrävande. Han är tveksam till om det skulle gå att skala upp, såvida inte staten går in via länsstyrelserna och håller i forumen.

Efter årsskiftet ska de ändå se om det går att lyfta de lokala perspektiven till riksdagsnivå. Mediaaktörer ska involveras för att prata om mediernas roll i konflikten och det ska bli fler kontakter med forskare.

Just gällande gruppansättningen oroar det honom att på flera orter går inte personer från djurskydds- och rovdjursbevarandesidan med i grupperna.

– Vi märker en rädsla. Det är påfallande få som kämpar för rovdjursbevarandet som är med. Det är ett oroväckande tecken på polariseringen men också ett hot mot demokratin om inte alla människor vågar delta för att de är rädda för represalier eller att hamna i underläge. Men det är väldigt viktigt att de är med, säger han och fortsätter:

– Att vi har svårt att få in dem som talar för vargen i samtalet handlar dels om att de är svåra att nå, dels är det svårt att övertya dem att vara med. Det behöver inte vara personer som representerar en organisation utan det viktiga är att få med röster som representerar alla perspektiv. Det är en svårighet för hela processen om vi inte får med alla grupper. Jag skulle vilja se många fler djurskyddsenheter i forumen, säger Bernard le Roux. ✕

# Vilda djur är individer

I flera år har en jakttävling arrangerats av tidningen Jaktjournalen. Tävlingen har fått stor kritik.

**D**en handlade om att skjuta så många rävar, grävlingar, mårdar, minkar, illrar, skator, kråkor, nötskrikor och måsfåglar som möjligt, enligt ett poängssystem. En räv var värd 120 poäng, en mård 90 och en mås 15. När någon kommit upp i tusen poäng fick denne ingå i 1000-klubben och erhöll ett tygeblem.

Vi har sökt Jaktjournalens chefredaktör för att få hennes bild av varför de arrangerar denna tävling och för att hon ska få bemöta kritiken. Hon har inte återkommit. Men utifrån vad som står i Jaktjournalen är målsättningen att sprida kunskap om viltvårdens betydelse och vikten av att vara uthållig i viltvårdsarbetet.

– Jag tycker att jägarna ska ta sig en rejäl funderare över vad allmänheten kommer att acceptera. Inom hästsporten pratas det om ”social license to operate” och man menar att om man ska kunna fortsätta med sin sport så måste man modernisera hästhållningen och hanteringen. Jag tänker att jägarna borde tänka så också. Jakten har en lång tradition i Sverige, men den var förr nödvändig för att man skulle överleva. Min uppfattning är att många jägare och deras organisationer vill kunna jaga så många arter som möjligt och ha så långa jakttider som möjligt. Här tror jag att man måste tänka om och faktiskt acceptera att de arter som inte äts inte ska jagas i allmän jakt eller licensjakt. Skydds jaktbeslut kan däremot fattas om det verkligen finns behov av det, säger Anna Lundvall, sakkunnig hos Djurskyddet Sverige.

**I år bytte tävlingen** namn från Rovdjurskampanjen till Viltvårdsjakten. Poängssystemet och tävlingsklassindelningen (öppen, dam och ungdom) slopades. Dock ska jägaren fortfarande skicka in en bild på sig själv tillsammans med det skjutna djuret till tidningen, som sedan lottar fram vinnarna. Jaktåret 2024–2025 startar Viltvårdsjakten i augusti och avslutas i april.

– Jag tycker inte att förändringen är något som ursäktar att man tävlar i jakt. Jakt kan accepteras om man ser att det är etiskt



Foto: iStock

orienterade jägare som jagar för köttets skull. Men att tävla om att skjuta diverse djur som sedan bara slängs bort, efter att man poserat med dem, det är faktiskt osmakligt, säger Anna Lundvall.

I fjol skrev hon tillsammans med Svenska Rovdjursföreningen och andra organisationer en debattartikel i GP under rubriken ”Att dela ut priser till den som skjuter flest djur är inte viltvård”. De kräver att jakttävlingar förbjuds och att Sverige likt Norge och Finland inför en lag som skyddar vilda djur. I dag gäller endast jaktförordningen, som säger att de inte får utsättas för onödigt lidande.

Begreppen som används om vilda djur skymmer ofta att det rör sig om individer. Naturvårdsverket är ansvarig myndighet för jaktfrågor i Sverige. På deras hemsida står angående älgar, kronhjortar, dovhjortar, vildsvin, rådjur och mufflonfår att ”Klöviltet är en viktig naturresurs som för-

valtas genom jakt” och ”Framför allt i södra Sverige har jakten och klöviltförvaltningen ekonomisk betydelse för markägare som bedriver så kallat viltbruk”.

Djurskyddet Sverige vänder sig mot denna syn: ”Vilda djur är inte främst en resurs för människan att bruka, utan har ett egenvärde och rätt att finnas i de ekosystem där de ingår. Det enda skydd de har är jaktlagstiftningen där ansvaret läggs på jägarna i allmänna skrivningar som säger att jakten ska bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande. Men alla djur har ett egenvärde och ska respekteras. Vilda djur benämns oftast i ett ekologiskt sammanhang, där de är en del av ett ekosystem. Det är en viktig aspekt, men det betyder även att vilda djur inte ses som individer. Alla regelverk kring jakt måste i första hand utgå från de enskilda djurens biologiska och välfärd, inte endast från ett ekosystemperspektiv”, står det i principprogrammet. ✘





Så kan afrikansk svinpest spridas. En bit kött med smitta äts av ett vildsvin. Lämna aldrig matrester ute. Foto är inte taget i Sverige.

Foto: iStock

# Fritt från afrikansk svinpest

Sverige är friförklarat från afrikansk svinpest. 625 jägare har arbetat i nära 15 000 timmar med detta. En annars olaglig fälla användes.

**N**ästan ett år efter att det sista vildsvinet med afrikansk svinpest, ASF, hittades i det drabbade området i Fagersta och Norberg stod det klart att Sverige friförklaras från afrikansk svinpest. 20 september röstade PAFF, EU:s stående veterinärkommitté, där alla 27 medlemsstater ingår, för att Sverige skulle strykas ur den lista i bilaga I till förordning 2023/594 där alla EU-länder med afrikansk svinpest står med. Förslaget godkändes och är nu publicerat i EU-kommissionens officiella tidning.

– Det känns fantastiskt! Vi har nått den sista och efterlängta slutpunkten för svinpestutbrottet i Fagersta. Att vi har blivit friförklarade så snabbt bygger helt på samarbete samt uthållighet i bekämpningsarbetet och hos de som drabbats av åtgärderna, säger Sveriges chefveterinär Lena Hellqvist Björnerot, på Jordbruksverket och tackar Svenska Jägareförbundet, alla lokala jägare som sökt kadaver, kommunerna, alla boende och näringsidkare som följt restriktionerna som Jordbruksverket beslutat.

– Jag vill betona att utan dem hade det inte gått. Tack!

116 vildsvin har smittskyddsavlivats i kärn- och ytterområdet. 70 vildsvin har konstaterats vara smittade och alla hittades inom en radie av fem kilometer i diameter.

Två fångstmetoder användes, varav en – Pig Brig Trap System – är förbjuden i Sverige. Dispens gavs då det gällde akut smittskyddsavlivning. Hundar tilläts endast i enstaka fall för att inte stressa vildsvinen. Läs mer om metoderna på nästa sida.

– När utbrottet av ASF konstaterades var det långt ifrån förväntat, inte minst eftersom området hade en relativt liten vildsvinspopulation och geografiskt ligger långt från drabbade områden i vår omvärld. Samtidigt hade vi under längre tid varit förberedda på att sjukdomen skulle kunna nå Sverige, vilket tillsammans med de lokala förutsättningarna i Fagersta gjorde det möjligt att redan från dag ett vidta åtgärder för att bekämpa sjukdomen på ett effektivt sätt, säger Karl Ståhl, statsepizootolog på Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA.

**På en pressträff** i samband med friförklaringen fick han frågan vad orsaken till att

smittan kunde spridas i Sverige var. Den mänskliga faktorn, blev svaret. Kött från ett smittat område hade lämnats ute så att vildsvin som åt upp det smittades. Mer exakt än så går det inte att säga.

– ASF-utbrottet är över i Fagersta – men risken för att vi får in smittan på andra platser i landet består. Myndigheter, näringar och frivilligorganisationer måste fortsätta att samverka för att hålla Sverige fritt, och erfarenheterna från Fagersta kommer hjälpa oss, säger Karl Ståhl.

Jordbruksverket har nu hävt de sista restriktionerna i Fagersta och Norberg. Det är åter tillåtet att hålla tamgrisar, jaga vildsvin och konsumera köttet i området. Skyltar och stängsel monteras ner. ✕

## Om smittan i Sverige

- 113 miljoner kronor var Jordbruksverkets totala kostnad för att hantera utbrottet i Sverige under perioden 2023-09-06 till 2024-08-31.
- 34 583 320 kronor uppgår de totala ersättningsanspråken till.
- Virusets från ASF lever kvar länge. Även i fryst och rökt kött. Lämna aldrig matrester med kött ute i naturen.
- ASF smittar inte människor men tamgrisar. Både för dem och vildsvin är det en mycket plågsam sjukdom med utdraget lidande.

Källa: Jordbruksverket

# ”INGA SKADEDJUR”

Regeringen vill effektivisera vildsvinsjakten. Förslagen på hur det ska gå till har fått skarp kritik. De är oetiska, anser flera remissinstanser.

**V**ildsvin yngre än ett år får jagas dygnet runt, året om. Vuxna vildsvin får jagas tio månader om året. Enda begränsningen är att suggor med små kultingar inte får jagas. Jägarna får använda åtel, alltså lägga ut foder för att locka dit dem, belysning, elektrooptiska riktmedel, i dagligt tal mörker- och värmesikten, samt fällor.

Trots alla dessa jaktsätt anser Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, att det behövs fler. De vill att 90 procent av de 300 000 vildsvinen i Sverige ska försvinna och att kameror fästa på drönare ska få användas under allmän jakt. LRF vill även att skydds jakt på enskilda initiativ ska tillåtas året runt över hela fastigheten. Skälet är att vildsvin varje år förstör över 85 400 ton spannmål.

I somras tog regeringen med något modifierade versioner av LRF:s förslag i sin promemoria för hur göra vildsvinsjakten mer effektiv. Drönare ska tillåtas vid skydds jakt på åkrar och odlingsmark. Skydds jakt på enskilda initiativ föreslås få ske inom 200 meter från mark med jordbruksgrödor eller yrkesmässig trädgårdsodling om skador tidigare skett, och nya skador ska förhindras.

Förslagen har fått kritik. Vuxna vildsvin skulle få skjutas i februari och mars, en tid när suggor föder kultingar. Risken att skjuta en sugga med kultingar uppväger inte nyttan av skydds jakten, varnar Naturvårdsverket. Även skydds jakt måste ske med etiska avväganden, betonar Svenska jägareförbundets ordförande Peter Eriksson i ett debattinlägg i Aftonbladet: ”Att öppna för skydds jakt på vuxna djur, när de har små kultingar, är oetiskt” och förslagen sänder ”signalen att vildsvin är skadedjur vilket är tvärt emot den bild som jägare vill ha på vilda djur.” Remisstiden gick ut strax innan denna tidnings pressläggning.

Vildsvin är tamgrisarnas anfäder. Precis som de är vildsvinen flockdjur, sociala och kommunicerar via avancerade läten. De räknas som klövvilt, liksom älg, rådjur och hjort. Vildsvin är numera det mest jagade klövviltet i Sverige. 2020 sköts 158 837 vildsvin under jakt. 2022 112 712.

På 1700-talet fanns vildsvin i Sverige, men utrotades. När de togs hit igen för att



Foto: SVA/SLU

JP Bur, är en typ av tillåten vildsvinsfälla. Vildsvinen stressas i fällorna visar en studie.

hållas i hägn rymde några. Stammen växte snabbt, från 100 1980 till dagens 300 000. Statistik från Viltolycka.se visar att 6 317 vildsvin varit inblandade i trafikolyckor i år.

I Naturvårdsverkets förvaltningsplan för 2020 till 2025 finns följande mål; en kontrollerad population, som inte får bli större än vad den är i dag, att minska skador på gröda och mark, att minska antal vildsvinsolyckor i trafiken samt öka kunskapen om vildsvinens täthet för att höja beredskapen vid sjukdomsutbrott.

Genom jakt hindras vildsvinsstammen att växa. Ett sätt är att använda fällor. Just nu finns det tio av Naturvårdsverket typgodkända vildsvinsfällor.

Fällan får inte utsätta djuret för onödigt lidande och ska vara säkert för människor och egendom samt ”så långt det är möjligt endast fånga de arter som fångstredskapet är avsett för”. Vildsvinet fångas levande och skjuts därefter i fällan.

**Vildsvin stressas av människor.** 2020 visade en studie från SVA, SLU och Uppsala universitet där en sexton kvadratmeter stor fälla filmats att vildsvinens stress var högre när en människa närmade sig fällan än när luckan slog igen bakom dem. Flera vildsvin försökte ta sig ut genom att kasta sig mot nätväggen. 13 av 20 vildsvin hade lindriga hudsår och blödningar. Filmen visade att även djur utan fysiska skador var stressade inne i fällan. Slutsatsen blev att filmade beteenden ger en bättre bild av hur vildsvin påverkas av fällfångst, än endast obduktion.

– Då nya fällor testas för att godkännas bör beteendestudier ingå för bedömning

av stress och djurvälstånd, sa Åsa Fahlman, forskare vid SLU i ett uttalande.

När ASF, afrikansk svinpest, nyligen bekämpades i skogarna kring Norberg och Fagersta togs två typer av fällor för massfångst i bruk. Jakthundar undveks så långt som möjligt för att inte stressa vildsvinen. Eftersom målet var att fort utrota smittan handlade det om smittskyddsavlivning – inte jakt enligt jaktlagstiftningen eller avlivning enligt reglerna för hållna djur. Även om det utfördes med jaktliknande metoder så skedde insatsen med stöd i epizootilagen.

Det konstaterar Naturvårdsverket i sin dokumentation av tekniska hjälpmedel och fångstredskap för vildsvins jakt, en delredovisning av regeringsuppdraget att ta fram en åtgärdsplan för effektiv vildsvinsförvaltning, som släpptes i juni. Under punkt 2 i kapitel 5 tas erfarenheterna från de två typer av fångstredskap som användes för att bekämpa ASF upp. Dokumentationen bygger på intervjuer med jägarna och veterinären som var på plats vid fällorna.

För att fånga så många smittade vildsvin så snabbt som möjligt gavs dispens för att använda en typ av fälla som annars är förbjuden i Sverige: Pig Brig Trap System.

– De som var med upplevde att vildsvinen ofta var väldigt stressade, men nu var det ett nödläge, säger Anders Broby, handläggare på Naturvårdsverkets viltanalysenhet, som var med och skrev delredovisningen.

Fällan är uppbyggd av ett nät som spänns ut i en cirkel med sex meter i diameter. I mitten läggs bröd, majs eller äpplen för att locka dit vildsvinen. I början är nätet upplyft en bit över marken så att vildsvinen skulle vänja sig vid att gå in under det och känna nätet på ryggen. När de vant sig sänktes nätet ner till marken. Vildsvinen kunde fortfarande ta sig in under det, men väl inne kom nederdelen av nätet att ligga på marken 60 cm in mot mitten. Det innebar att när vildsvinen ville komma ut på andra sidan nätet igen så stod de på nätet nedersta del och kunde inte lyfta upp det inifrån. Dock kunde vildsvin utifrån fortfarande ta sig in genom att krypa under.



Jaktförordningen reglerar vilka vapen och hjälpmedel som får användas vid vildsvinsjakt. Hundar får användas från första augusti till sista februari. Varje år skadas eller dör tusen hundar vid jakt. Mörkertalet är stort. 2023 skadades eller dödades minst 144 hundar som var försäkrade hos Agria av vildsvin. Endast 40 procent av hundarna är försäkrade hos Agria och skador/dödsfall kan anmälas inom tio år, så det verkliga antalet bedöms vara ännu högre.



Foto: iStock

– Enligt uppgift var det ofta tumultartat och hög stress hos vildsvinen i samband med avlivningen, säger Anders Broby.

Fällan övervakades med kamera och filmen visade skadade vildsvin. De tillhörde inte alltid samma familjegrupp och slagsmål uppstod mellan galtar. Som mest befann sig tolv vildsvin samtidigt i fällan. Totalt fångades 31 vildsvin på detta sätt.

Nätet hade bitmärken och när djuren såg jägarna blev de än mer stressade. De sprang runt, kastade sig mot nätet för att fly. Avlivning skedde via huvudskott så snabbt som möjligt. Det var svårt att sikta på djur i rörelse i en sådan tumultartad situation så det var nödvändigt att avvakta tills vildsvinen stannat till för att få säkert skottläge, står det i redovisningen.

Den andra fällan var en modifierad version av Panthera Multitrap. Även här omgärdas foder av väggar. Vildsvinen gick in genom en lucka, som stängs.

– Men till skillnad från Pig Brig Trap var väggarna täckta. Vildsvinen var inte alls lika stressade när de inte såg jägarna.

**Vid jakt får det** vilda djuret inte utsättas för onödigt lidande. Vildsvinens anatomi gör att träffområdet för optimala skott som träffar i hjärt- och lungtrakten är litet. De bär huvudet lågt och måste skjutas från sidan. Hur många skadskjutningar som drabbar vildsvin varje år finns inga sammanställda uppgifter om.

En enkätundersökning som Svenska Jägareförbundet gjorde 2018 visade att 53 procent av vildsvinen sköts vid en åtel. Åtlar placeras i öppen terräng för att minska ris-

Foto: Suzanne Fredriksson



ken för skadskjutningar eller att fel djur, en sugga med kultingar, skjuts. Om suggan inte följs av sina kultingar syns det på spenarna att hon ger di.

Hundar används ofta vid vildsvinsjakt. Dagtid är drevjakt vanligt. En hund tar upp ett spår efter vildsvinet, följer spåret medan den skäller och får på så sätt vildsvinet att röra på sig men inte skena. Målet är att drevet ska sluta hos en jägare som står på pass redo att skjuta.

Enligt Agria och Folksam skadas eller dör tusen hundar i samband med jakt varje år. Men siffrorna är i underkant: det finns fler försäkringsbolag och alla hundar är inte försäkrade. Skadorna från vildsvin kan vara djupa, långa sår och i värsta fall punkterade organ.

– Den viktigaste åtgärden för att skydda hunden under jakt är att tidigt befästa kontakten med unghunden genom att träna grundlydnad och viltspår. Den ska alltid komma vid inkallning, säger Ing-Marie Engström, som fött upp och tränat hundar för jakt i femtio år.

– Det kan även vara bra att göra ett anlagsprov i ett godkänt vildsvinshägn för att se hur hunden betar sig i förhållande till

vildsvinet. Närbkontakt får aldrig förekomma! Förutom att det innebär stress för vildsvinet, riskerar hunden att bli skadad. Det gäller inte bara fysiskt utan även mentalt med en rädsla som kanske aldrig går över, säger Ing-Marie Engström.

*Är det försvarbart att använda hundar vid jakt efter vildsvin?*

– Det är en stor fråga vad som motiverar att hundar används i olika sammanhang, det gäller inte bara jakt. Speciellt för jakthundar generellt är att de älskar att arbeta, ibland utom all kontroll. Min roll i sammanhanget är att hjälpa till med utbildningen, men det är alltid ägarens ansvar att använda sin hund med omdöme, säger hon.

**Vildsvin kan känna** dofter flera kilometer bort. De är känsliga djur. Redan 2013 beskrev viltforskaren Henrik Thurffjell på SLU i en artikel i Wildlife Biology hur vildsvinens beteende påverkas av störningar. Genom att förse femton suggor i Skåne med gps-halsband dokumenterade forskarna hur vildsvinen reagerade vid olika jakt-aktiviteter. De hade två sätt att reagera på störningar: gömma sig eller fly. Mest störda blev de av drevjakt med hund och fasanjakt med apporterande hundar, det ledde till ökad aktivitet dagtid hos vildsvinen. Många människor med hundar stressar vildsvinen mest. När vildsvinen upptäckte jägare vid vaktjakt valde de att gömma sig hellre än att fly.

– Det har hänt mycket sedan dess, inte minst att det är tillåtet att jaga nattetid vid åtel numera. För vildsvinet är ett plötsligt skott från ingenstans troligtvis det bästa sättet att dö på, enligt Henrik Thurffjell. ✕

# BJÖRNJAKTENS BAKSIDA

Under licensjakten i fjol fick 649 björnar skjutas. Massiv kritik väcktes.

**K**ritiken kom från forskare och djurskyddsorganisationer, men även från jägare och internationell press, där de reagerade på att så många som var femte björn i Sverige skulle skjutas.

I samband med årets licensjakt där 486 björnar fick skjutas intervjuades björnforskaren Jonas Kindberg vid Svenska Björnprojektet, SLU, av tidningen Jakt & Jägare.

Han berättade om svårigheterna att förvalta björnstammen. Ett problem är trögheten i stammens utveckling. Resultat av att fler björnar skjuts syns först flera år senare. Vi kontaktade Jonas Kindberg.

*När förväntar du dig att vi kan se konsekvenserna av den rekordstora tilldelningen 2023, då 352 honor och 292 hanar sköts?*

– En direkt effekt är antalet faktiska björnar som tas ut vid jakt och skyddsjakt. Men det har stor betydelse vilka dessa individer är. Björnen reproducerar sig först vid fyra-fem års ålder. Så försvinner många äldre björnar kan effekterna på kommande reproduktion skjutas mot framtiden. Det har också betydelse var uttagen sker, eftersom framför allt björnhonornas utbredningshastighet är begränsad. Försvinner de från ett område kan det ta längre tid innan de är tillbaka, svarar han.

Under fjolårets licensjakt sköts 30 procent av de radiomärkta björnar som ingår i forskningsarbetet Svenska Björnprojektet, där Jonas Kindberg tillsammans med kollegor är verksam. Björnarna i projektet bär

ett halsband med en gps så att forskarna kan följa dem.

*Vad innebär det för er forskning att förlora en så stor andel av försöksbjörnarna?*

– Det kostar att ersätta förlorade björnar och minskar populationen så blir det dessutom svårare att hitta nya. Vi forskar på en population under förvaltning och för att de data vi tar ut ska vara korrekta, så bör våra björnar skjutas i samma utsträckning som icke märkta. Annars stämmer inte de data som vi får ut.

*Vad studeras inom projektet?*

– En mängd olika saker; överlevnad, reproduktion, rörelsemönster, predation, störning etcetera. Märkningen går till så att vi fångar björnar från helikopter, bedövar dem med en pil, tar prover samt sätter på en gps-sändare. Jag deltog tidigare i märkningen men inte nu längre. Vi har ett mycket kunnigt märkningsteam som sköter fångsterna.

– Vi försöker ha cirka 60 björnar märkta före det att jakten startar, för att ha en tillräcklig provstorlek för analyser. Projektet startade i liten omfattning redan 1984, vilket dock bara är fyra generationer för en björn.

Numera är det tillåtet att skjuta björnar vid åtel, en plats där foder läggs ut. Varje år söker allt fler jägare tillstånd att få jaga vid åtel. Sedan 2023 är det tillåtet att släppa hundar vid åteln. Jonas Kindberg har flaggat för att det gör att vissa björnar som annars skulle vara svåra att komma

Vid inventeringen hösten 2022 beräknades det finnas 2 824 björnar i Sverige. En minskning med 100 björnar sedan året innan.



åt blir lättare att skjuta. Fler äldre och reproduktiva individer riskerar att skjutas, vilket i sin tur påverkar tillväxttakten för hela björnstammen.

– Våra tidigare studier visade att äldre björnar besökte åtlarna i huvudsak på natten, då jakten inte är tillåten. Men med en duktig hund kan man få upp spåret efter dem många timmar efter att de varit där, vilket gör att fler äldre individer får en ökad risk att skjutas under jakten.

*Det är känt att hundar stressar björnar.*

*Finns något sätt att jaga björn där man minskar dessa negativa effekter?*

– Minst påverkan blir det vid så kallad vaktjakt, där man sitter stilla och väntar på att en björn ska dyka upp på passet, men det är väldigt ineffektivt, säger Jonas Kindberg.

Varje år beviljas även skyddsjakt på björn. Skälet är skadorna de orsakar. Länsstyrelsen i Gävleborg redovisar att mellan 2013-2022 har björnar i deras län orsakat ”28 angrepp på får, get, nötboskap och hund. 73 angrepp på bikupor. 115 angrepp på gröda samt fem skador på övrigt”. Utö-





ver detta har ”björnar rivit soptunnor och andra föremål vid ca 50 tillfällen under 2022”. Björnar inom renkötselområdet skjuts ofta i skydds jakt, ibland direkt när honan med sina ungar lämnar idet efter vintern om de är nära en renhjord, enligt Svenska Rovdjursföreningen.

Den svenska björnen klassas som nära hotad i SLU Artdatabanken. Under licensjakten, som startar i augusti och pågår till oktober, bjuds utländska jägare in. De betalar hundratusentals kronor för att skjuta björn under troféjakter.

Två hundar får samtidigt jaga en björn under jakten.

”De springer för livet och blir snabbt överhettade av sin tjocka päls. Vilt får inte utsättas för onödigt lidande under jakt. Honor kan försöka skydda ungarna genom att få dem att sätta sig i säkerhet i ett träd och själv avleda jägarna. Honor med ungar får inte skjutas, men är de skilda åt skjuts honorna ibland av misstag. Årsungarna klarar sig inte utan sin mamma, utan måste också skjutas”, skriver Svenska Rovdjursföreningen. ✘



## ROVDJUR I FARA

**Ett nytt projekt visar Europa den farliga väg svensk rovdjurspolitik är ute på.**

– Eftersom det politiska landskapet ser ut som det gör i Sverige, där bägge regeringsalternativen känner att de måste göra allt för att hålla sig särskilt väl med de 2,7 procent av folket, som tillhör specialintressegruppen jägare, så tror vi att det bara är genom internationellt tryck som den aggressiva svenska rovdjurspolitiken kan påverkas, säger Staffan Widstrand, fotograf och vd för Wild Wonder International.

Tillsammans med naturfotografen Magnus Lundgren och Svenska Rovdjursföreningen driver han rovdjursskyddsprojektet SwedensBigFive.org

Namnet syftar på Sveriges fem stora rovdjur, vilka enligt sajten är lodjuret, vargen, björnen, jävren och människan.

De betonar att den långsamma återkomsten av Sveriges stora fyrfota rovdjur de senaste 100 åren med rätta har hyllats som en fantastisk naturskyddsframgång.

– Från en nästan nollnivå hade antalet till sist närmast sig eller nått de teoretiska absoluta minimikraven för långsiktig överlevnad. Vi var på väg att sakta kunna börja öka från den miniminivå som Sverige och EU kommit överens om.

– Nu är detta snabbt på väg att omintetgöras, genom regeringens ambitioner att få ner antalet rovdjur så lågt som det överhuvudtaget juridiskt är möjligt. 2022 pågick för första gången sedan 1969 licensjakt till och med på järv. Alla Sveriges fyrfota rovdjur är strikt skyddade arter i Bernkonventionen. Björn, varg och lo dessutom

strikt skyddade även i EU-lag. Alla fyra är på Sveriges rödlista, konstaterar han.

2023 genomfördes licensjakt på 187 lodjur, 57 vargar och 648 björnar.

– Plus en omfattande skydds jakt och en inte oväsentlig illegal jakt. Nu prioriterar Sveriges regering att arbeta inom EU för att försöka få med sig en rad andra länder för att kunna driva igenom sin negativa och naturfientliga rovdjurspolitik, med syftet att hålla bara en miniminivå, med lägst tänkbara antal djur och därför sänka deras skyddsstatus från strikt skyddade till enbart skyddade. Detta är två styrande ambitioner. Om vi inte tar matchen på europeisk nivå ändras snart EU:s tidigare mer naturvänliga bestämmelser, säger Staffan Widstrand.

Projektet tar matchen genom att erbjuda de stora massmedierna i Europa bakgrundsfakta, siffror, faktalänkar, experter att intervjua och låta redaktionerna fritt använda deras bilder med rovdjurstema.

*Hur har det gått?*

– Hittills mycket bra! När björnjakten började i augusti gjorde vi vår mest ambitiösa pressbearbetningssatsning hittills. Den resulterade i över 60 publiceringar i tunga massmedier.

Bland dessa fanns bland andra Der Spiegel i Tyskland, nyhetsbyrån AP, CNN, Brussels Times, The Guardian, BBC och många fler.

– Vår målsättning är att det ska berättas internationellt exakt vad det är som vi i Sverige gör med våra rovdjur just nu. ✘

Fotnot: Läs en längre intervju på webbtidningen i vinter.



# ÄLGAR LÄR SIG UNDVIKA JÄGARE

En älg som överlevt en jakt gömmer sig när nästa jaktsäsong startar. Älgkor som fått sina kalvar skjutna försöker få nästa års kalvar att klara sig.

**T**ack vare erfarenheterna vilda djur samlar på sig under sina liv förändrar de sina beteenden för att leva längre. De lär sig undvika rovdjur. Älgar lär sig att undvika jägare. En älg kan bli 20 år och under denna tid kan en älgko få kalvar tio gånger.

Just hur älgarna anpassar sig för att få leva längre, inte bara för sin egen skull utan även för sina kalvars, har nyligen undersökts av Lukas Graf, doktorand vid institutionen för sydsvensk skogsvetenskap, SLU. Tillsammans med tre forskare har han publicerat resultatet i den vetenskapliga tidskriften *Movement Ecology*.

I studien ingick 51 älgkor. Alla hade gps-halsband. Under flera år avlästes exakt var de befann sig var tredje timme. Totalt fick projektet in mer än 80 000 gps-positioner och när forskarna kombinerade dem med kons ålder och kalvarnas överlevnad såg de tydligt att kor som förlorat en kalv under en jaktsäsong vidtog åtgärder om de nästa säsong hade fått en ny kalv så att den skulle klara sig.

– När jaktsäsongen börjar gömmer de sig i skogen. Om en älgko förlorat en kalv för att den skjutits av jägare så undviker kon därefter mänskliga jägare, säger Lukas Graf i ett pressmeddelande. Förutom att

hålla sig i skogen rörde älgkor med kalvar sig även längre från vägar och bebyggelse. Studien visar att älgkorna oftare korsade vägar i mörker när jakten inte var igång. De rörde sig också mindre för att minska exponeringen för jägare.

– Vägar är viktiga för jägare för att nå jaktmarker och för att ta ut den skjutna älgan. Genom att flytta längre bort från vägen försöker kon öka chansen för att kalven ska överleva, säger Lukas Graf i pressmeddelandet.

**En älgko som fått** tvillingkalvar blev bättre på att rädda sina kalvar ju äldre hon blev. Kons ökade erfarenhet ledde enligt studien till att "sannolikheten att båda kalvarna klarade sig fördubblades, upp till samma nivå som för ensamkalvar". Trots detta visar studien inte att fler kalvar som fötts av äldre älgkor oftare överlevde.

– Det beror troligen på att jakttrycket i Sverige är så högt, och på att jägarna inriktar sig på att skjuta kalvar, säger Lukas Graf.

Just nu beräknas det finnas omkring 250 000–300 000 älgar i Sverige. De har sjunkit drastiskt i antal, i slutet av 1900-talet var de fler än en halv miljon. Ett skäl bakom det låga antalet är att det länge varit tillåtet att skjuta väldigt många älgar.

Vid förra årets licensjakt fick 60 800 älgar skjutas. Enligt WWF:s naturvårdsexpert Benny Gäfvert är risken överhängande att älgan kommer in på SLU Artdatabankens rödlista över hotade arter 2025, läser vi på WWF:s hemsida.

I Västerbotten och Norrbotten har antalet älgar halverats sedan 2010. Förutom den intensiva jakten har skogsbruket gjort det svårare för älgarna att finna föda. Det finns inte längre lika mycket lingon- och blåbärris att äta av och fler älgar, men också andra djur som rådjur och hjortar, äter i stället av granskott som odlas inom skogsnäringen. De kalvar som föds är mindre och magrare än tidigare.

**Just nu pågår ett** projekt som leds av Fredrik Widemo vid Institutionen för vilt, fisk och miljö, vid SLU, som ska ta reda på hur den svenska älgan egentligen mår.

– Minskningen är främst ett resultat av en medveten sänkning av stammen genom jakt, för att försöka minska skogsskadorna. Älgan är inte hotad, men det går inte att fortsätta att skjuta lika många älgar. Nu är det dags att sätta fokus både på kvantitet och på kvalitet i älgförvaltningen, säger Fredrik Widemo, i ett pressuttalande.

Projektet ska redovisas 2027. ✕



# GÄSS SKRÄMS BORT FRÅN BETET

Det pågår flera försök att skrämman bort gäss från badstränder och parker under somrarna.

**D**et fanns över 288 000 vitkindade gäss i Sverige 2022. Ofta förväxlas de med den till växten större men till antalet mindre kanadagäsen. Det är helt naturligt att de hänger vid badplatser, på golfbanor och i parker.

– När man klipper gräs skjuter det hela tiden upp nya grässkott och det är ofta den maten som kanadagässen älskar mest, små gröna och skära skott. Och ofta finns de fina gräsmattorna precis i anslutning till vatten. Det är en perfekt miljö för kanadagässen. Den är också avskräckande för rovdjur. Om många människor är närvarande kan de vara en sköld mot örnar, rävar och annat vilt, säger Niklas Liljebäck, fågelsamordnare på Jägareförbundet, som i många år har forskat på gåsararter. Alla gåsararter är väldigt uppmärksamma och alerta.

– De uppfattar till och med om en hund som kommer gående en bit bort är kopplad eller inte, och är den inte kopplad går de ut i vattnet direkt. De är otroligt vaksamma på allt som händer och beredda på flykt om det skulle behövas, säger Niklas Liljebäck och ger ett annat exempel:

– Prutgäsen, den minsta gåsen, häckar uppe på Grönland och tillbringar vintern i Dublin i Irland. Dublins gräsmattor är otroligt attraktivt för dem. Det har konstaterats att de blir jättestressade av att vara nära människor, men de väljer att stå ut med stressen för att det är så bra mat. När de har fått vad de behöver flyttar de utanför stan, men när de har minskat i fett och vikt flyttar de in till Dublin igen för att äta upp sig.

**I Sverige finns** en rad metoder för att skrämman bort gäss. Pappfigurer som ser ut som rävar, fågelskrämmor, fritt springande hundar, grön laser och på senare tid även drönare. Men, gäss måste få ett nytt matställe. Annars kommer de tillbaka.

– Gäss är jättebra på riskanalyser. De



Grågås med ungar.



Kanadagås.



Vitkindad gås.

utvärderar hela tiden risker. Om du gör en åtgärd så skrämman gässen bort i några dagar. Sedan kommer de att prova igen, säger Niklas Liljebäck.

– Förenklat och förmänskligt kan man säga att gässen tar skrämman med gott mod. Möjligen kan upprepande störningar påverka dem för att de får mindre att äta, men de är envisa också. När vi testade att skrämman bort gäss med drönare på åkermark flög de en–två kilometer bort och efter fyra timmar var de tillbaka, säger Johan Månsson, fågelforskare på SLU vid Grimsö forskningsstation.

– Det är klart att de förlorar energi när de måste sluta beta och flyga iväg när de blir skrämman av oss. Å andra sidan har de en vardag fylld av störningar och det finns värre saker för dem, rävar och havsörnar och andra rovfåglar. Dessutom förser vi dem med ett fantastiskt smörgåsbord fullt med energi på åkrarna i dagens jordbrukslandskap, säger han.

**Störst motsättningar har** det blivit mellan gäss och människor inom jordbruket, där

gäss kan samlas i stora skaror och intensivt beta på olika grödor.

– Vi har ställt om jordbruket och fått mildare vintrar av klimatförändringar och då har vi skapat den bästa tillväxtsmiljön för gässen. De är stora vinnare, säger Niklas Liljebäck.

För att samexistera med gässen krävs att de ges alternativ. Forskaren Malin Teräväinen visade i sin licentiatavhandling att det går att skrämman bort gäss från grödor för ett par dagar.

– Det är en framgång för naturvården att vi fått tillbaka så många grågäss, men samtidigt ett problem att de äter på åkrarna, sa hon och föreslog att det ska anläggas avledningsåkrar där gässen är välkomna att beta.

**Gäss jagas även med vapen.** I fjol sköts 30 000 grågäss. Jakten får ske höst och vinter. Vitkindad gås får skjutas vid skydds-jakt för att skydda grödor. Kanadagässen får jagas från 11 augusti till 31 januari. Enligt Naturvårdsverket är det svårt att exakt veta hur många av dessa gäss som skjuts då rapporteringen är frivillig. ✕

# SÄTTS UT FÖR ATT SKJUTAS

Minst 700 000 gräsänder, fasaner och raphöhns sätts varje år ut i naturen för att skjutas under jakt. De som överlever går svåra öden till mötes.

”V i har drivit frågan länge, särskilt problemen med utsättning av gräsänder har engagerat flera av våra lokalföreningar. Det är ett stort djurskyddsproblem med utsatta änders som inte skjutits under jakten och sedan har svårt att överleva vintern”, sa Åsa Hagelstedt, generalsekreterare Djurskyddet Sverige, när Jordbruksverket, SJV, lämnade över rapporten Djurskydd vid utsättning av djur för jakt och fiskeändamål – behov och konsekvenser av ytterligare djurskyddskrav till dåvarande regering 2020.

Under uppfödning och transport skyddas fåglarna och fiskarna av djurskyddslagstiftningen, men vid ”utsättningsmomentet omfattas de inte av nuvarande djurskyddslagstiftning och det är inte tydligt hur långt djurhållarens ansvar sträcker sig”.

SJV föreslog därför en ny reglering som ett tillägg till djurskyddslagen:

”Djur som sätts ut i naturen för jakt- eller fiskeändamål ska hållas, födas upp och sättas ut på sådant sätt som ger dem förutsättningar för ett liv i det vilda.” Utsättningen ”får endast ske i en miljö som ger dem förutsättningar för ett liv i det vilda”.

Regleringen infördes inte, men uppfödningen och utsättningen fortsätter.

I rapporten bemöter SJV argumentet att det inte skulle behövas lagstiftning eftersom branschen ”självregleras”. De verksamhetsutövare vars djur inte överlever i naturen förlorar sina investeringar och detta skulle vara ett så starkt incitament att en tydligare djurskyddslagstiftning blir överflödigt. SJV skriver att ”en stor del av utsättningarna i landet förefaller redan göras på ett lämpligt sätt ur djurskyddshänseende och för flertalet verksamhetsutövare behöver författningsändringen inte innebära någon förändring”, men:

”Vår utredning visar samtidigt att det finns risk för att det kan uppstå betydande djurskyddsproblem om utsättningar görs på fel sätt och det finns exempel på när djur har lidit stor skada på grund av det. Vi bedömer därför att risken för djurskyddsproblem är tillräckligt stor för att det finns ett värde i att tydliggöra djurhållares ansvar och ge möjlighet för ansvariga myndigheter att vidta åtgärd om utsättningen görs på fel sätt. I nuläget saknas det möjlighet för kontrollmyndigheten att ingripa när felaktiga utsättningar leder till lidande för

djuret och detta anser vi är otillfredsställande.”

SJV föreslog inte krav på registrering eller föransmälning inför utsättningarna eftersom det ”redan finns krav på att djurhållare som håller fågel i vilthägn ska vara registrerade som djurhållare hos länsstyrelsen och de aktuella djurhållarna därmed ingår som kontrollobjekt i länsstyrelsernas urval för djurskyddskontrollen. Vidare hade det blivit betydande konsekvenser för djurhållarna om de skulle behöva föransmäla när de skulle sätta ut fåglarna”.

**I Skåne finns 22 tillstånd som beviljats 2001-2017 för uppfödning av fåglar för utsättning. 2019 gjorde djurskyddsinspektörer normalkontroller av åtta verksamheter. Inga brister noterades. 40 000 gräsänder, 12 000 fasaner och 5 000 raphöhns födde gårdarna med flest fåglar upp. En del sattes ut vid det egna godset, andra såldes. Mellan 150–2 000 föräldradjur hölls hos uppfödarna.**

Vi kontaktar fågelforskaren Pär Söderquist vid Högskolan i Kristianstad. I en studie han gjort visar det sig att av 10 000 uppfödda och senare utsatta gräsänder sköts 25 procent vid den sjö där de sattes ut. Alla fåglarna i studien var ringmärkta och genom att följa dem som inte sköts kunde forskarna se att de ”lever kortare tid och flyttar kortare sträckor än sina vilda artfränder. Troligen är det så att merparten av de utsatta änderna dör av olika orsaker innan de hinner häcka första gången”.

– De är sämre anpassade för ett liv i det vilda. Deras näbbar är morfologiskt annorlunda och de har svårare att ta till sig naturlig föda. Deras instinkter att skydda sig mot rovdjur är också sämre. När fåglar föds upp i fångenskap överlever, åtminstone till en början, en hög andel av ungarna då de får tillgång till mat och skydd. Men när de sätts ut i det vilda klarar de sig inte lika bra.

Näbbarna har blivit högre, bredare och kortare. Även tätheten av lameller i näbbarna har minskat.

– Detta har lett till att de blir mindre effektiva på att tillgodogöra sig naturlig föda, som består av små ryggradslösa djur och

Foto: Suzanne Fredriksson



Foto: Suzanne Fredriksson

Gräsänderna släpps ut och skjuts oftast vid samma vatten. De som överlever jakten dör ofta av svält eller blir uppätta av rovdjur.



Så ser det ut när gräsänder sätts ut. De är fria till dess jakten börjar. De som inte skjuts fryser eller svälter ofta ihjäl.



små fröer. Änderna verkar i stället vara mer anpassade till att äta större födopartiklar som kraftfoder eller korn.

**Förutom jakten är** rovdjur, svält och kyla de främsta dödsorsakerna. I Norge är det förbjudet att sätta ut fåglar för jakt. Skälet är den dåliga välfärden. Pär Söderquist satt med som expert i den norska utredningen som la grunden till förbudet och en del av underlaget kommer från studier han gjort.

– Det finns risker med att dessa utsatta änder korsas sig med vilda änder. Utsatta änder har en annorlunda genetik och är sämre anpassade till ett liv i det vilda. Vi ser också att de nutida vilda änderna har spår av utsatta änder i sig. Det finns alltså en risk att den vilda populationen påverkas negativt av att korsas med utsatta änder.

*Hur många korsade änder kan finnas i Sverige idag?*

– Våra studier visar att cirka två procent av de utsatta änderna överlever till nästa häcksäsong. Om det sätts ut hundratusentals änder i Sverige varje år så innebär det att mellan 5 000–10 000 utsatta änder blandar sig med den vilda populationen varje år.

*Finns det någon forskning kring hur deras ungar klarar sig?*

– Nej, från genetiska studier vet vi att en

del överlever och bildar par och även får ungar i det vilda. Men det har inte gjorts några studier på hur de klarar sig. Det är väldigt svårt att genomföra en sådan studie, speciellt eftersom de utsatta änderna inte märks på något sätt.

*Vad tycker du om kritiken mot att det är oetiskt att föda upp vilda fåglar för att skjuta dem?*

– Etiken med att sätta ut för jakt är inget som vi har tagit hänsyn till i vår forskning. Vi söker inte svar på om det är rätt eller fel att sätta ut änder, utan vi vill svara på frågan vad det har lett till att vi har gjort detta under lång tid. Vi har fokuserat på de ekologiska frågorna, vi ställer upp hypoteser som vi testar och drar objektiva slutsatser ifrån dessa, därefter presenterar vi våra resultat, hur de än ser ut. Vi har aldrig haft en agenda eller ett specifikt mål som vi ska nå med vår forskning. Sen kan det vara frustrerande när våra resultat är tydliga och vi ger rekommendationer om vad som borde göras, men att de inte efterföljs, säger Pär Söderquist.

Djurskyddet Sveriges hållning är klar: Djur som föds upp för att släppas ut för att jagas ska endast få sättas ut om deras genetik, beteende, hälsostatus och fysiologi medger att de har en lika god chans till överlevnad som den vilda populationen.

Vi har sökt Regeringskansliet för att höra om nuvarande regering arbetar med att införa en reglering som stärker skyddet för djur som sätts ut, men har vid denna tidnings pressläggning inte fått något svar. ✕

## Miljoner utsättningar

Även fiskar föds upp och sätts ut. Jordbruksverket räknade i sin utredning med att det rör sig om minst tre miljoner varje år, dock sattes inte alla ut enbart för fiske utan även för att stärka beståndet.

Flest fiskar sattes ut i Lule älv, Indalsälven och Dalälven 2018. Lax, öring, regnbåge och röding är vanligast. Länsstyrelserna ger tillstånd.

De svenska fågeluppfödarna kan vardera ha från 10 till 100 000 fåglar. 2020 sattes uppskattningsvis cirka 400 000 gräsänder, cirka 250 000 fasaner och cirka 75 000 raphöhns ut. Främst skedde detta i Skåne, Halland och Södermanland.

– Det är väldigt svårt att uppskatta antalet utsatta fåglar eftersom det inte rapporteras hur många eller var fåglarna sätts ut. Om man tittar på avskjutningsstatistiken de senaste 5–10 åren har fasan och raphöna legat någorlunda stabilt medan avskjutning av gräsand har ökat. Baserat på det kan man tänka sig att utsättningar inte bör ha minskat, säger Pär Söderquist.

Att slicka sina sår  
hjälper lite.

Ifs kattförsäkring  
hjälper mycket.

Det sägs att katter har 9 liv men om katten råkar illa ut kan den behöva vård. Idag saknar varannan katt i Sverige försäkring och det kan bli en dyr historia att besöka veterinären.

Tillsammans med Djurskyddet Sverige vill vi därför få fler katter försäkrade eftersom det gör djurlivet så mycket tryggare. Råkar din katt bli sjuk eller skadad behöver du inte betala hela veterinärkostnaden själv – dessutom ingår obegränsade samtal till den digitala veterinärvårdstjänsten FirstVet så att du och din katt slipper lämna hemmets lugna vrå om det inte behövs. Det är vad vi kallar en kattförsäkring som hjälper mycket.



Skanna QR-koden, gå in på  
[if.se/djurskyddet](https://if.se/djurskyddet) eller ring  
0770-117 177 för att försäkra  
din katt eller hund.



If är stolt samarbetspartner  
till Djurskyddet Sverige.



Få fler katter  
försäkrade

FirstVet  
ingår

Rabatt på  
försäkringen

The logo for if... insurance, consisting of the lowercase letters "if..." in white on a blue circular background.

*if...*

# Kattlycka

Kärleken till katter genomsyrar hela källarlokalen där Djurskyddet Västerviks katthem Lyckan håller till. Häng med ner!

”Det syns inte utanpå vem som är en genuint god kattmänskliga. Vi har sett välvårdade personer med god ekonomi som bara lämnat tillbaka sin katt för att de inte orkat med ansvaret och mött andra som själva kanske haft det tuffare som gör allt för sin katt. Döm ingen efter utsidan”.

Det säger Liselott Eriksson och sätter ner kaffekoppen samtidigt som hon milt stoppar katten Izzi från att kliva upp på bordet där bröd, kakor, kaffe är framdukat. Vi sitter mitt i katthemmet Lyckan. Det ligger i en källarlocal. Längs väggarna löper näten som hägnar in utrymmena för Miss Lee och alla de andra katterna. Totalt har de tillstånd att hålla 22 katter. Ovanför lokalen ligger ett helt vanligt bostadshus. Vi möter ordföranden Liselott, Monica Johansson och Henriette som tillsammans med Ylva Lindgren driver verksamheten en tidig förmiddag i september.

– De flesta människor är ju bra, men det är dumt att riskera något och locka hit personer som skulle förstöra. Därför har vi inga skyltar utanför.

Monica bor några trappor upp i huset.

– Det är nära hit, på gott och ont.

Nästan varje dag tar hon en extra sväng ner för att se att allt är bra och för att gosa med katterna. Just nu är fjorton katter inne och tre finns i karantänen, som hålls i ett

angränsande rum. Imorgon åker Henriette och Liselott till veterinären för att kastrera tre av dem.

**Allt började en regnig** november natt 2003. Några kattungar hittades ute på Långrevet. Henriette bad ett kattpensionat, som drevs av Ylva att ta emot dem. Samtidigt fanns en avsmnad djurskyddsförening i Västervik som Henriette, Ylva och flera andra personer passade på att blåsa liv i igen. Monica anslöt sig strax och efter ytterligare en tid köpte Liselott en kattunge. Med hennes enorma engagemang insåg Henriette direkt att här var en kraft som behövdes i föreningen.

– Vi får väldigt mycket gjort. Ibland blir det väl intensivt.

Som när de la om golvet, målade om hela katthemmet och monterade upp burarna för några år sedan.



Ceasar, 7 år, och Monica som kammar hans kattkompis i bakgrunden.

– Då hade vi bara fem katter inne för att kunna flytta dem i takt med att golvet blev klart. Vi är väldigt viljestarka allihop och det blev en del dispyter, säger Henriette och skrattar.

– Ja, men det la sig snabbt igen!

**Stämningen är påfallande** levande och glad.

– Jag tror att nyckeln är att ta tag i allt direkt. Upp med allt på bordet, sitt ner och lyssna och berätta hur du uppfattat situationen. Det är klart att arbetet här blir mycket pressande ibland, men vi vill ju klara av det för katternas skull. Så vi rensar luften direkt!

Ni har varit igång i över tjugo år. Är det sorgligt att ni fortfarande behövs?

– Ja. Den dag vi inte behövs är det jät-tebra, men det kommer aldrig att hända.

Alla har egna katter. Flera kommer från katthemmet. De är även jourhem, just nu har Liselott två kattungar hemma. Den ene, Vilje, läker en skada som troligen uppstått efter att han blivit biten av en hund. Vilje hittades mellan två pumpar på en bensinstation.

– Det finns inte en chans att Vilje tagit sig dit själv, så vi tror att ägaren även ägt hunden och dumpat Vilje där. Nu ska Vilje bo hos mig i ett halvår, sen ska vi tillbaka till veterinär Satu på Öland, som hjälper oss på ett fantastiskt sätt.





Liselott Eriksson ser till Melker i karantänen. Hans husse kunde inte längre ha kvar honom på grund av sjukdom.

Alla katter kastreras innan de får nya hem. Honkattungarna hämtar de i kattens nya hem när den fyllt sex månader eller senare – den måste väga 2,5 kg – och kör iväg till veterinären och ordnar det.

– Det ingår i vårt åtagande som djurskyddsförening anser vi. Vi bekostar det också. Det är för katternas skull.

*Det är ju en otrolig service från er!*

– Det står i kontraktet de signerar när de köper en katt av oss, och det är vi helt orubbliga på. Har de själv hunnit göra det är det bra, men då ska vi se kvitto och veterinärintyg.

**Izzi strövar runt** fritt bredvid oss. Matte har flyttat till boende och fick inte ta med henne. På lappen om Izzi står vid punkten särskilda önskemål: "Vill veta hur det går".

Ibland säger människor att de inte vågar komma ner katthemmet, det är så hemskt med alla katter som farit så illa.

– Men katterna här har haft tur. De har vunnit högsta vinsten, har de en gång kommit till oss släpper vi dem aldrig. De har ett livslångt skydd, säger Henriette.

Därför får Izzis matte beskedet att det går bra. Izzi är kvar tills ett nytt hem hittats. Alla katter som en gång bott på Katthemmet Lyckan får alltid komma tillbaka.

Det är inskrivet i kontraktet och föreningen uppmanar alla köpare att berätta för anhöriga att om något skulle hända ska katten återföras till dem.

– Vi har ingen övre åldersgräns för vem som får köpa en katt av oss, utan bedömer vi att personen sätter kattens bästa främst ser vi inga hinder.

– En gång kom en gammal dam som var 90 år och ville ha en kattunge. Hon hade aldrig fått ha katt för sin man, som nu gått bort. Hon fick köpa en kattunge och levde tills hon blev nästan 100 år! De fick nio fina år tillsammans.

– Sedan kom katten hit igen och fick en annan äldre ägare med rullator. Katten älskade att åka på rullatorn. Där bodde katten tills hon dog av ålder.

Behöver personen hjälp att ta katten till veterinär eller klippa klorna ställer de upp. Däremot är de noga med att inte sälja till för unga personer.

– Då vill vi att det finns vuxna, som föräldrar, som står på kontraktet.

De har 5 000 följare på sin Facebook-sida, men använder sällan den kanalen för att samla in pengar till katter som behöver extra vård.

– Vi vill undvika det. Vi vill vara självständiga med allt som rör katthemmet.

Men hösten 2022 gjorde de ett undantag när en matleverantör som presenterade sig som Jimmy plötsligt ringde från veterinären i Vimmerby.

– Han stod där med en katt med bruten svans, skadade ben och hade inte råd att betala för vården.

En timme tidigare hade han sett ett litet vitt pälsknytte ligga på vägen. Knyttet hamnade mitt emellan hans hjul. Han trodde djuret var dött men ville inte låta det ligga där. Så han stannade, under tiden passerade fler bilar och när en stor långtradare kom lyfte knyttet huvudet. Jimmy for ut i gatan, stoppade trafiken, tog den lille katten och ringde en kollega som fick köra ut hans matleveranser medan han i ilfart körde till veterinären i Vimmerby.

– Katten som döptes till Cleo klarade sig, tack vare Jimmy. Vi startade en insamling på Facebook till veterinärkostnaderna.

72 000 kronor samlades in. Långt ifrån allt behövdes tack vare hjälpsamma veterinärer. Med tillåtelse från de som skänkt pengarna startades ett "Cleokonto" till katter i behov av dyr vård. Cleo själv är nu frisk och bor hos Jimmy.

Pengarna som blev kvar räckte till att hjälpa en kattunge som föreningen tog över och som ramlat från en balkong. >>



Kattkärlek.  
Monica och Izzi.



Izzi går runt fritt och har sitt vatten på utsidan av gallret.



Alltid tid för katter.  
En katt kostar 1 550 kronor att adoptera.



Devin i karantänen.  
Två veckor hålls katterna här.



Winston ligger ofta i fönstret och tittar ut. Han har varit hemlös. Handmatning är ett sätt att vinna hans förtroende.

Opererade benet, samt några tandsaner-  
ringar. Annars går föreningen runt på "en  
himla massa vilja" och pengar via generösa  
donatorer. Några har stående månads-  
överföringar. Ica Maxi dubblar varje år juli  
månads pant och skänker till katthemmet.  
Därtill kommer arv in ibland. Lotteriet och  
loppisar drar in en del pengar, men främst  
håller de verksamheten igång genom sitt  
eget hårda arbete.

– Vi försöker se upp så att det inte blir  
för mycket. Men vi vill göra allt för kat-  
terna.

De har cirka 200 stödmedlemmar och  
några hjälper till med några pass i veckan.  
Vissa söndagar har de Öppet hus.

– Både de och loppisarna handlar om att  
vi ska exponera oss och bli kända. Det är  
viktigt att folk vet att vi finns och att det  
är hit de ska vända sig om de vill köpa en  
katt.

*Hur har den skärpta lagstiftningen för  
katter – att de ska id-märkas, registreras  
och inte får föröka sig okontrollerat – in-  
verkat på er verksamhet?*

– Det har blivit värre. Sämre. Vi får in  
fler hemlösa katter nu som varken är id-  
märkta eller kastrerade.

Vad det beror på är svårt att säga. Men  
så är det. En annan stor besvikelse är de  
tuffare kraven på att id-märka. Liselott gick  
en kurs i föl med flera andra djurskydds-  
föreningsaktiva i Djurskyddet Sveriges regi  
där de lärde sig att chippa katter. Därefter  
gjordes ett prov och Jordbruksverket god-  
kände dem.

– Det underlättade enormt för oss, både  
i tid och pengar, att slippa åka till veterinä-  
ren för att få katterna id-märkta. Jag chip-  
pade flera katter innan Jordbruksverket  
införde en ny regel att veterinär skulle vara  
i närheten vid chippning. Vi vill inte bryta  
mot några regler och vet inte vad som men-  
nas med i närheten. Ska vi sitta i väntrum-  
met och chippa? Räcker det att veterinären  
är tio minuter bort? Vår närmsta veterinär  
är i Vimmerby. Så vi har fått sluta chippa.  
Det är verkligen en enorm besvikelse!

I föl tog de emot 100 katter. Året innan  
80 katter.

– Det går upp och ner, vissa år har vi  
fått in många hemlösa kattungar och de  
behöver vara här längre innan de kan  
adopteras.

*Vad är det viktigaste ni lärt er om katter  
efter alla dessa år?*

– Att det aldrig är försent att få en skygg  
katt tillitsfull. Det viktiga är att fortsätta  
vara nära dem. Små stunder i taget.

– Att katten väljer sin människa. Jag  
vet inte hur många gånger det kommit hit  
någon som sagt "jag vill ha en liten röd  
honkatt" och gått hem jättelyckliga med en  
stor svart hankatt. Katten har valt dem.

*Vad har ni lärt er om människor?*

– Aldrig döma någon efter utsidan.  
Aldrig. Det syns inte vem som är kattmän-  
niska. En person som ser hur proper ut  
som helst kan lämna tillbaka katten efter  
en vecka, medan en med tatueringar och  
piercingar överallt gör allt för sin katt.

*Var får ni kraften att fortsätta ifrån?*

– Solskenshistorierna. När det går bra.  
Som för Cleo. När en katt som varit här  
länge äntligen får ett nytt eget hem. ✕



# Intryck & avtryck i Falsterbo

Nio fullspäckade dagar på **Falsterbo Horse Show**, ridsportsevenemanget som årligen gästas av 60 000 besökare, krävde sin tribut. Vi grävde ner till kistbotten i vår föreningskassa, **blev genomvåta, frös, svettades**, pratade oss hessa genom alla samtal och blev rödögda av alla tidiga morgnar, **men oj vad det var värt det!**

**A**llt började med ett möte med den brittiska hästspecialisten och en av världens främsta hästortoped, Sue Dyson. Hemma i Storbritannien samarbetar hon bland annat med World Horse Welfare, en internationell organisation med hästvelfärd i centrum. Tillsammans har man skapat en broschyr där Sue med hjälp av vetenskapliga argument och forskning avlivar drygt 30 myter om hästar. Sue menar att det i dag är så vanligt att ridhästar har ont, att smärtan blivit normaliserad och integrerats i kulturen som omger ridsporten och hästarna. En häst som visar tydliga tecken på smärta tas inte på allvar utan avfärdas med kommentarer som "Äsch det är bara för att hon är ett fuxsto".

Vi i Djurskyddet Snapphanen fick lov att översätta materialet till svenska och efter mycket arbete med finansieringen kunde vi så småningom lämna en svensk variant till tryckeriet, bara någon vecka innan lanseringen på Falsterbo Horse Show stod för dörren.

Där delade vi ut hundratals broschyrer och hade minst lika många samtal med hästmänniskor som stannade till vid vår monter, allt från sjuåriga tjejer på kapphäst, till tävlingsryttare, stallägare, ridskolelärare, hippologer, skogsmulleryttare och uppfödare. De som inte ställde sig positiva till materialet går att räkna på ena handens fingrar. Mottagandet var över förväntan och många av våra besökare etsade sig för alltid fast i minnet.

Stall Kålleklev till exempel, ett helt gäng med tjejer som drev stall och ridklubb i Norge. De blev överförtjusta i vår mytkrossarbroshyr och fick med sig en halv låda att dela ut till alla i stallet.

– Vi ska arrangera en kväll där vi tittar på film med hästvelfärd och så ska vi diskutera materialet som finns i broschyren med alla som finns i stallet. Det blir nog popcorn och det hela! sade de entusiastiskt.

– Vilken bra grej att ni är här! Detta är verkligen viktiga frågor att ta upp i stallet, menade en svensk ridlärare som också fick med ett antal broschyrer hem. Vi ska banne mig ha en hörna i stallet där vi ställer samma fråga som ni har i tanketrädet: "Vad är hästvelfärd för dig?". Det är så konkret och något som man inte alltid reflekterar över men som är så viktigt.

**Allt var emellertid inte rosenrött.** I vår monter fick vi bland annat besök av Alexandra, som filmade och anmälde djurplågeri vid framridningsbanan i dressyr, varpå tävlingsledningen gav henne vistelseförbud vid banan. Lyckligtvis kunde vi förmedla kontakt med Aftonbladets reporter som var på plats och ett filmat inslag om händelsen nådde sedan snabbt tusentals tittare.

En anonym kvinna som filmat en grov misshandel av hund på en "kursanläggning" som låg granne med hennes stall kom också in och pratade med oss. Hon var förtvivlad över att ingenting hade hänt, trots att hon hade filmbevis och trots att hon hade anmält det inträffade både till polisen och till länsstyrelsen. Då stegade vi raskt fram till ett långbord där ett 20-tal poliser just intog sin lunch och visade filmen för dem. Kvinnan fick många goda råd om hur hon skulle gå vidare och poliserna på plats som såg filmen konstaterade krasst att "det där ser ju verkligen inte bra ut".

När vi summerade de nio Falsterbodagarna var vi väldigt nöjda. Ett genomsnitt över förväntan, trots att stormvindar bitvis slet i vårt tält. Fantastiska gäster som dagligen stod i vår monter och utbildade kring allt från betsling, hundpsykologi och veterinärvård till hur man knäpper den bästa hästbilden gjorde både oss själva och besökarna klokare. Vi nådde ut. Vi berörde. Vi skapade tusentals ringar på vattnet och är stolta över att kunna säga: Falsterbo 2024 – vi var där! ✕



Jeanette Thelander är ordförande för Djurskyddet Snapphanen.

# Få förelägganden för oregistrerade katter

Cirka 900 000 katter är inte registrerade i Jordbruksverkets register. Trots att det är ett lagkrav. Endast två länsstyrelser har förelagt ägare att registrera sina katter.

**"E**nda sättet att komma till rätta med dem som inte registrerar sina katter är att det ska kosta pengar att inte följa lagen", säger Karin Sundgren, ordförande Djurskyddet Norra Halland.

I januari 2023 trädde lagen om obligatorisk id-märkning och registrering av katter i kraft. I början av augusti i år var 501 106 katter registrerade i Jordbruksverkets register. Det beräknas finnas 1,4 miljoner katter i Sverige. Cirka 900 000 katter är alltså ännu inte registrerade. Trots att det är lagkrav.

Andra veckan i augusti frågade Tidningen Djurskyddet samtliga länsstyrelser hur många kattägare som inte registrerat sina katter deras djurskyddsinspektörer gett föreläggande om att registrera. Endast två länsstyrelser, Halland och Gävleborg, har gjort det i ett ärende vardera. Några av de 19 länsstyrelser som inte beslutat om förelägganden påpekade att de genom att informera djurhållare inte behövt ge något föreläggande.

– Två gånger har jag underrättat ägarna inför beslut om föreläggande och då har de registrerat sina katter, berättar djurskyddsinspektören vid Länsstyrelsen Jämtland. I Skåne har kontrollanterna "hitintills arbetat informativt med frågan och ännu inte fattat något beslut om föreläggande".

**Länsstyrelsen Halland** beslutade om föreläggande till en ägare i november 2023. Ägaren informerades först om att katterna skulle registreras och när så inte skett i mars 2024 utfärdades ett föreläggande.

Föreläggandet som Länsstyrelsen Gävleborg beslutade om kom efter att de fått in anmälningar mot ett par som ägde katter och hundar. I samband med detta

kontrollerades om deras hundar och katter var registrerade, vilket de inte var.

*Har ni som rutin att vid anmälningar alltid kontrollera att kattägaren registrerat sin katt?*

– Ja, när vi hanterar anmälningar om bristande tillsyn av hund och katt har vi som rutin att kolla om de är registrerade. Första steget är att vi informerar om att katten eller hunden ska vara registrerad. Många missar att det ska göras. Får vi sedan kännedom om att djurhållaren ändå inte registrerat sin hund eller katt kan det blir fråga om föreläggande, säger Mia Sjöblom, enhetschef för djurskydd vid Länsstyrelsen Gävleborg.

*Beslutet om föreläggandet meddelades i det här fallet den 23 augusti 2023. Har ägarna nu registrerat sina katter?*

– Nej, jag kan inte se att de följt föreläggandet.

*Vad blir ert nästa steg i detta ärende?*

– Då kan det bli tal om föreläggande med vite.

*Ägarna bryter mot lagen. Allt fler djurskyddsföreningar, som hoppats mycket på att lagen om obligatorisk id-märkning och registrering av katter skulle innebära färre hemlösa katter men i stället upplever det motsatta, att de hemlösa katterna blir fler, vill nu att länsstyrelserna gör fler kontroller och beslutar om fler förelägganden till dem som inte registrerat sin katt. Är det möjligt att öka kontrollerna och ge fler förelägganden till dem som inte registrerat sina katter?*

– Jag kan inte uttala mig om vilka möjligheter de andra länsstyrelserna har. I Gävleborg har vi som rutin att påtala för djurhållaren i tillsynsärenden om en katt inte är registrerad. Vi försöker i första hand ha en dialog med djurhållaren när vi hanterar dessa ärenden, ofta har det handlat

om okunskap hos djurhållaren. Men om det visar sig att katten inte registrerats trots att vi påtalat det kan det bli tal om ett föreläggande. Och om inte heller det hjälper kan det bli tal om föreläggande med vite.

*Vad tror ni krävs för att få fler kattägare att följa lagen och registrera sina katter?*

– Ofta handlar det om att folk inte vet att de ska registrera sina katter, så det är möjligt att mer information och kunskaps-spridning skulle kunna göra skillnad, svarar Mia Sjöblom.

I somras larmade flera djurskyddsföreningar om att de fått ta emot fler hemlösa katter än tidigare. Vissa föreningar tar även emot katter från privatpersoner som behöver omplacera.

– Då kräver vi att katterna är kastrerade, chippade och vaccinerade för att vi i mån av plats ska kunna hjälpa till, säger Karin Sundgren, ordförande för Djurskyddet Norra Halland.

9 av 10 katter som de privata omplaceringsförfrågningarna gäller är inte id-märkta när ägaren kontaktar föreningen.

– Oftast behöver djurägaren ordna detta innan katten kommer till oss. Min känsla är att de privatpersoner som behöver hjälp ofta är de som inte tänkt igenom allt när de skaffade katten och därför inte heller är så pålästa om vare sig kastration eller id-märkning.

När det gäller hjälp med omplacering på



Karin Sundgren.



Hanna Johansson.



Anna Lundvall.

Foto: Sara Kollberg





Foto: Daniel Chekalow/Unsplash

grund av dödsfall är kanske hälften av katterna id-märkta.

– Seniorekatter är sällan märkta.

Enda sättet att komma till rätta med de många omärkta och oregistrerade katterna är att kontrollmyndigheten beslutar om fler förelägganden med vite till dem som inte registrerat, anser Karin Sundgren.

– Det måste kosta pengar att inte följa lagen. En massiv kampanj igen om lagen och varför den finns behövs också för att fånga upp nyblivna kattägare. Kanske några ”solskenshistorier” om märkta katter som hittat hem. Lyfta fram fall där svårt medtagna ej märkta katter räddas, men inte kan återförenas med sina ägare eftersom de saknar chip.

**I Hällefors hos** Djurskyddet Vilsna tassar är katterna de tar in från privatpersoner varken id-märkta eller registrerade, sällan heller kastade.

– Troligen beror det på att vi ofta får överlåtelse i samband med att länsstyrelsen gjort kontroll, dock inte kring id-märkningen utan för att personen i fråga inte tar hand om sina djur tillräckligt väl, säger Hanna Johansson, Djurskyddet Vilsna tassar.

Hon tror att det krävs hårdare kontroll av kattaveln för att få bukt med alla oregistrerade katter.

– Och en ökad kunskap om varför det är viktigt att köpa en kattunge från en seriös uppfödare. I en utopi skulle det vara självklart att katter endast tillåts säljas från individer eller verksamheter som är registrerade och kontrollerade av myndighet, det skulle också innebära att katterna är id-märkta och veterinärbesiktigade vid leverans.

Myndigheterna måste ligga i framkant och belysa vilken status de vill ge varje djur, anser hon.

– Katter har betydligt lägre status, även hos myndigheter, vilket speglas i samhället. En myndighetsåtgärdsplan på att kontrollera lagen skulle sända en skarp signal till kattägare. Få vill få föreläggande med vite för att inte följa en lag som ändå är ganska lätt att följa.

**Jordbruksverket påpekar** att det tog tjugo år för hundregistret att nå upp till 90 procents registrering av alla hundar.

– Det är ett långsiktigt arbete att nå ut till alla kattägare. Men det är en lag, och lagar ska följas, så vi uppmanar så

klart alla kattägare att registrera sin katt! betonar Claes Larsson, pressansvarig hos Jordbruksverket.

Men det är länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet och ska kontrollera att lagen efterlevs.

– De ska fatta beslut om eventuella åtgärder. Men den största konsekvensen, som vi ser det, är att du riskerar att inte kunna återförenas med din katt om den springer bort. En upphittad katt som är id-märkt och registrerad kan enkelt återförenas med sin ägare eftersom både den och ägaren går att hitta i vårt register, poängterar Claes Larsson.

Tjugo år är för lång tid. Hemlösa katter är vårt största djurskyddsproblem, betonar Anna Lundvall, sakkunnig hos Djurskyddet Sverige.

– Vi har inte tid att vänta tjugo år på att det ska lösas. Att endast informera kattägarna att det är lagkrav att registrera sin katt men inte följa upp om det sker är tandlöst, säger hon och vill även se ett stopp för att okastade katter tillåts släppas ut. Trots att föreskriften säger att katter inte får föröka sig okontrollerat.

– Men de förökar sig fritt. Dessa två frågor hör ihop. ✘

# Så väljer du fågelskådarbok

Fåglar är fascinerande, vackra, roliga och spännande varelser. Så säger Lotta Berg. Vi bad henne rekommendera böcker till oss som vill börja skåda fåglar.

**S**om fågelskådare får jag ibland frågan ”Vilken fågelbok är egentligen bäst?”. Det är förstås en fråga som är helt omöjlig att svara på, eftersom det beror på vad man ska ha den till. Eftersom jag nu blivit ombedd att resonera kring detta för Tidningen Djurskyddets räkning så kommer här ett antal allmänna funderingar kring fågelböcker som fenomen.

Ofta utgår vi fågelskådare från att det är en artbestämningsbok som äsytas, alltså en bok som hjälp för att ta reda på vilken fågel det är som sitter vid fågelmatningen utanför köksfönstret, som sjunger från trädtoppen eller som ligger och guppar på vattnet i viken. Samtidigt kanske man vill få lite grundfakta om artens utbredningsområde, få veta om den är en flytt- eller stannfågel, och vad den äter. Självklart kan det vara som så att någon egentligen vill läsa mer allmänt om fåglars beteende, om vad som är typiskt för en viss art eller artgrupp, till exempel allt om pilfinken. Då är det ju en annan typ av litteratur som efterfrågas, alltså artmonografier som behandlar en enstaka art eller artgrupp ur alla tänkbara vinklar. Och kanske är det i stället så att man är intresserad av ett tämligen begränsat geografiskt område, ett landskap eller en region, eller fågelarter i en viss biotop, såsom havsfåglar eller fjällfåglar.

I valet av fågelbok är det alltså klokt att börja med att helt enkelt fråga sig vilket syftet är, vad man ska ha boken till? Man bör också fundera över den egna kunskapsnivån, eftersom den påverkar vilken

information man behöver eller vill ha, och inte minst hur många olika fågelarter man alls vill ha att välja mellan. Detta för att man inte ska bli helt överväldigad och tappa bort sig bland fåglar som det är högst osannolikt att man får se hemma i trädgården eller på sin vandring i svenska skogar, eftersom de helt enkelt vanligen inte förekommer i Sverige.

**Om vi börjar** med den rena artbestämningslitteraturen så finns det en bok som jag personligen, och många med mig, anser vara helt överlägsen, nämligen ”Fågelguiden – Europas och Medelhavsområdets fåglar i fält” av Svensson, Mullarney och Zetterström. Den utgör rättesnöret för väldigt många fågelskådare, och har flera fördelar gentemot flertalet andra böcker, inte minst



den äldre fågellitteraturen. Den är uppdaterad 2022; olika arters utbredning och förekomst förändras ganska mycket över tid, inte minst i dessa klimatförändringarnas tidevarv. Att till exempel använda en fågelbok från 60-talet kan leda till många dråpliga misstag. Det finns ett antal arter som var väldigt sällsynta i Sverige då, men som är tämligen vitt spridda nu. Tvärtom finns det också fågelarter som häckade i landet på 60-talet, om än kanske inte i fantastiska antal, men som nu är helt utgångna och skulle väcka stor uppmärksamhet om de upptäcktes här. Utbredningsområden förändras även påtagligt inom landet. Exempel på den första kategorin, alltså nytillkomna eller kraftigt ökande

arter, är ägretthäger, brandkronad kungsfågel och svarthakad buskskvätta, medan exempel på den försvinnande kategorin är mellanspett, blåkråka och lunnefågel. Om fågelboken bara visar hanar i praktdräkt (senhöst-vår-försommar), vilket var vanligt i äldre böcker, så kommer man att behöva gissa vilt vad gäller artbestämningen om man får se en ungfågel, en hona eller en hane på sensommaren, som då inte finns avbildade i boken. Och då gå bet på arter som egentligen inte alls är ovanliga, såsom ejder, snatterand eller kärrensäppa. Ny kunskap om vissa fågelläten gör att man i dag vet mer om olika arters verkliga utbredning och uppträdande. Det är troligen inte en dvärgsumphöna du hör, utan honlätet hos mindre sumphöna; en insikt från 60-talet.

**Den ovan nämnda** boken har bilder inte bara på hanarna i vacker praktdräkt under häckningstid, utan även på hur hanarna ser ut på vintern, hur honorna ser ut och i många fall även på ungfåglarnas utseende. Slutligen – och detta är något som tenderar att förvåna nybörjaren – så är illustrationerna i boken teckningar, inte fotografier. Man kan ju tycka att fotografier skulle vara mer rättvisande, men så är faktiskt inte fallet. Med fotografier beror fjädrarnas färger på om solen skiner eller inte, på om ljuset silas genom lövverk eller kanske reflekteras från en vattenyta. Vad man ser på bilden beror då på hur fågeln vrider sig och vilken del av kroppen som visats mot kameran, och så vidare. När man tecknar fågeln kan man däremot välja det perspektiv som är viktigast, lyfta fram sådant som är avgö-





Foto: Martin Wintersparv Stenvander

Lotta Berg blev fågelskådare som vuxen, när hennes barn fick upp ögonen för fåglar och tyckte att de var spännande. "Jag bor ju vid Hornborgasjön, så det är alltid mycket fåglar i området. Och på den vägen är det. Fåglar är fascinerande, vackra, roliga och spännande varelser, helt enkelt." På den lilla bilden tillsammans med en bändelkorsnäbb som ringmärks.

rande för artbestämningen, och på andra sätt underlätta för läsaren.

Finns det några bra alternativ då? Jo, om man är total nybörjare och är nöjd med att skåda hemma i trädgården eller i parken så är "Vilken fågel?" av Magnus Ullman en utmärkt nybörjarbok för artbestämning. "Vilken fågel?" är pedagogiskt upplagd och har en struktur som fungerar bra för nybörjare, med användbara tips om hur man identifierar först vilken typ av fågel det är man ser, och sedan går vidare med bestämning av enskilda arter. Den täcker också ett tillräckligt brett spektrum av arter för att man inte ska hamna fel i första taget. Samma författare har skrivit "Sveriges 100 vanligaste fåglar", som dock har ett lite väl snävt artomfång så snart man lämnat det absoluta nybörjarstadiet och vill skåda utanför den egna tomten. Boken "Om fåglar i Sverige" av Lars-Åke Janzon och Staffan Ullström är ingen artbestämningbok, utan tar



mer upp detaljer om drygt 100-talet (syd) svenska fågelarter, med roliga fakta kring beteenden, häckplatser och förekomst i folketro, och är trevlig att läsa. Sedan finns ju alltid klassikern "Fåglar i Sverige" från år 1953 av Erik Rosenberg, en bok som kom i faksimilutgåva härom året. En mycket läsvärd bok med kunniga beskrivningar, inte minst av fåglarnas miljöer och deras beteenden. Den kan man läsa många gånger, och ständigt hitta nya saker att förundras över. Men boken är möjligen lite utmanande för den som är nybörjare och först vill lära sig grunderna om skillnaden mellan sparvar och vråkar, så att säga.

**Vad gäller fåglar** med snävare geografisk avgränsning, kanske mer för de vackra bildernas skull än för att plugga bestämningsskärakterer, så finns en tämligen omfattande bokflod att botanisera i. Här finns till exempel Torsten Green-Peterséns "Mular och fläckor" med underfundiga texter, fantastiska fotogra-



fier och fokus på Gotland, liksom Jörgen Lindqvists "Gotlandsfåglar", även den med fantastiska bilder. När man nämner Gotland så får man förstås inte heller glömma konstnären Lars Jonsson, som levererat både fälthandböcker och konstböcker om fåglar, där boken "Ön – bilder från en sandrevell" är en verklig klassiker i soffbordskategorin. I den här kategorin platsar förstås "Ölands fåglar" av Pav Johnsson, en rejäl tegelsten fylld av fantastiskt vetande.



**Slutligen: för den** som är nybörjare och vill lära sig mer om fågelskådning som fenomen, om utrustning, fågellokaler och annat som hör till, rekommenderas utan tvekan Gigi Sahlstrands och Eva Stenvång Lindqvists "Börja skåda fågel", som kom i ny utgåva tidigare i år. Här finns information och goda råd som gör kontakten med fåglarna ännu roligare! ✕



**1**

## LADDA NER EN BRA FÅGELAPP

Boken Fågelguiden finns även att köpa som app. Sång- och locklåten får man på köpet. Ha med den i mobilen för att känna igen låten. Appen Merlin är inte en bok utan en låtesigenkännare. En sorts Shazam för fågelsång, alltså. Merlin är framtagen av Cornell University i USA. Man startar mikrofonen och håller telefonen mot den sjungande eller på annat sätt låtande fågeln, och får upp förslag på vilken art det kan vara.

**2**

## HA HÖRLURAR

Tänk på att inte stressa sjungande och häckande fåglar med att spela upp sång och locklåten i Fågelguiden högt – risken är att de tror sig ha fått en rival, och lägger för mycket kraft på att konkurrera i stället för på att ta hand om partner och ägg.

# LYSSNA TILL LÄTET

Appar för att känna igen fågellåten är ett roligt sätt att lära sig mer om våra bevingade vänner. Ta del av Lotta Bergs fem råd innan du börjar.

Text Lotta Berg Foto Ace Gramer/Unsplash

**3**

## TITTA PÅ KARTOR

Den enda nackdel Fågelguiden har är att den täcker alla fågelarter som ses i Europa, plus en del långväga gäster.

För en nybörjare kan den alltså vara smått överväldigande, men min erfarenhet är ändå att man snabbt lär sig att sålla, bara genom att titta på utbredningskartorna.

**4**

## BYT SPRÅK

Det är klokt att ställa in geografiskt område och att byta språk i appen Merlin till svenska; det underlättar! Man kan ha appen igång medan man är ute och promenerar (drar dock en del batteri) eller bara plocka fram den när man hör något fågelläte som man inte känner igen, eller vill få sina misstankar bekräftade.

**5**

## DUBBELKOLLA

Appen Merlin är på intet sätt ofelbar – ibland ger den förslag som är helt uppåt väggarna, och man bör därför använda den med omdöme och inte lita blint på de arbetsförslagsförslag man får. Se den som en hyfsat god skådarkompis som kan hjälpa till, men där man ändå bör dubbelkolla genom att försöka se fågeln, jämföra med låten (i till exempel Fågelguiden-appen eller på webbplatsen Xeno-Canto för den mer avancerade lyssnaren) och på andra sätt säkerställa att man är på rätt spår, i synnerhet om förslagen man fått gäller någon mer ovanlig fågelart.

Rödhaken stannar i vinter.



Merlin – en hyfsat god fågelskådarkompis.





Foto: Istock

# Beteskravet i fara

Kor i lösdriftsstall ska inte längre ska ha lagstadgad rätt att gå ut på sommarbete enligt ett nytt förslag. Kritiken är svidande.

**D** en särskilda utredaren Elisabeth Nilsson lämnade över sin drygt 600 sidor långa utredning Stärkt konkurrenskraft och ett gott djurskydd till landsbygdsminister Peter Kullgren vid en pressträff i slutet av augusti. Det mest häpnadsväckande förslaget var att dra in beteskravet för kor som står i lösdriftsstall.

Så här skriver utredaren: ”en författningsändring ska göras i djurskyddsförordningen avseende undantag från kravet om bete för nötkreatur i mjölkproduktionen. Undantaget gäller mjölkkor (lakterande och icke lakterande kor) i lösdrift. Det är utredarens bedömning att förslaget leder till ökad konkurrenskraft med bibehållen djurskyddsnivå.”

Det ska bli upp till lantbrukaren att avgöra om korna får gå ut.

*Välfärdsvinsterna för kor på sommarbete är väldokumenterad i forskningen.*

*Vilken forskning hänvisar utredningen till som visar att välfärden i lösdriftsstall är jämförbar?*

– Vi har anlitat kvalificerade forskare, som har gått igenom runt 900 artiklar för att se vad som är skrivet. Vi har också tittat på vad EFSA, den europeiska livsmedels-säkerhetsmyndigheten, säger. Det finns många fördelar med att ha djur ute på bete, det är helt sant. Det finns också vissa nackdelar. Men att hitta bra forskning, som är väl vidimerad, säkrad att se hur djurhälsan påverkas när man har frigående djur i lösdrift med bra golvytor och bra liggunderlag – då är det ganska tunt. Så jag välkomnar självfallet ytterligare forskning. Men det är inte entydigt att det ena bara är plus och det andra bara minus. Hur man värderar de här plus- och minustecknen är mer upp till forskarna än vad det är upp till mig. Men den sammantagna bedömning jag gjort i dialog med kvalificerade

personer är att vi inte tappar i djurskydd. Det är därför som jag inte på något sätt har velat ändra på beteskraven för djur som är i uppbundna besättningar, säger Elisabeth Nilsson.

*Svensk mjölk har en unik konkurrensfördel eftersom den kommer från kor som gått ute på bete. Du talade om mervärdet under presentationen, riskerar inte denna fina konkurrensfördel försvinna om inte alla kor får vara ute?*

– Jag förstår din fråga, och det är en viktig fråga att beakta och det är en viktig fråga att mejerierna verkligen förklarar vad det här handlar om och varför de eventuellt ställer om. Det här kommer att se väldigt olika ut på mjölkgårdarna: Vissa gårdar kommer ha kvar mjölkorna ute på betet, andra kanske inte. Men varför jag lägger detta förslag är ju för att kurvorna går neråt. Om vi ska ha kvar många mjölkkor i Sverige, många mjölkföretag – inte >>



Korna i moderna lösdriftsstall ska inte behöva gå ut alls om lantbrukaren inte vill släppa ut dem, enligt förslaget.



Elisabeth Nilsson och landsbygdsminister Peter Kullgren (KD) med utredningen.

Foto: Amanda Siwertzon/Regeringskansliet

bara i Skåne där förhållandena är gynnsamma utan också i mellanbygden och norra Sverige – behöver det göras förändringar. Vi kommer att se många olika typer av lösningar.

*Hur ser du på risken att det bara blir de stora gårdarna som gynnas av att dra in beteskravet för kor i lösdrift, alltså de gårdar som redan har stora lösdriftsstall, och att de mindre slås ut?*

– Oavsett vad jag lägger för förslag kommer vi att få se en fortsatt koncentration, men det här förslaget skapar en möjlighet för dem som inte har betesmarken nära gårdarna att expandera. Annars blir det än tydligare med den här utslagningen i vissa delar av Sverige och än större expansion. Många gårdar kommer att fortsätta bli stora. Det är bara ett faktum då de har många konkurrensfördelar.

*Kan ett slopat lagstadgat beteskrav för kor i lösdriftsstall vara förenligt med djurskyddslagen, som säger att djur ska få utöva sina naturliga beteenden?*

– Det här är en mycket viktig fråga. Lantgårdar där man har uppboundna djur, där kan de ju verkligen inte få utlopp för sina naturliga beteenden. Jag har stått och tittat in på hur kor rör sig, lägger sig, kliar sig i lösdriftsstall – jag är tyvärr allergisk så jag kan inte gå in – och det ser väldigt bra ut. Jag kan ju inte se om det är bra för klövarna, men man jobbar mycket med sådana saker som hur man utformar golven, hur bäddarna ser ut där korna ligger och jag tror det finns allt intresse i världen hos lantbrukarna att göra det på bästa sätt så att djuren mår bra. För bönderna mår bra när djuren mår bra.

*Var du beredd på kritiken?*

– Ja, jag förstår att det kommer syn-

punkter. Men det jag också måste ta hänsyn till är att mitt uppdrag var att föreslå saker som ökar konkurrenskraften. För finns inte konkurrenskraften finns inte framtidstron. Så även om det är väldigt bra om vi ser djuren ute: De försvinner i dag trots lagstiftningen. Vad kan vi göra för att få fler djur, både ungdjur som betar och fler kor som kalvar så vi får fler ungdjur?

– Sedan är det viktigt för konsumenten att man verkligen försöker förstå bondens situation. Det är lätt att man glömmer bort denna bonde som i dag får jobba så hårt. Jag ser ett par i grannbyn hemma med en mjölkgård på kanske 100 kor, ungdjuren betar på marken där, skulle de inte beta skulle marken växa igen. Vi är så glada att de har djur, men vi ser också hur mycket de får jobba. Kan de tjäna mer pengar, kan man göra det lättare för dem, så kanske de orkar längre. För det här är inget åtta-till-fem-arbete.

*Fyra av experterna i din utredning lämnade in särskilda yttranden, där de kritiserar att djurskyddsaspekten har försvunnit ur flera av förslagen. Hur ser du på det?*

– Jag har verkligen beaktat djurskyddslagstiftningen. Det är en viktig fråga och det står ju också i direktivet. Av den anledningen så har vi också anlitat externa forskare, mycket välmeriterade forskare, som har läst många artiklar och verkligen granskat vad som är skrivet. Det är skrivet mindre än vad man tror utifrån de här aspekterna, därför är det välkommet om man studerar mer hur olika system ser ut. Det finns anledning att titta mer på det här, då det är lätt att man tror någonting, men inte vet. Den här personen har sökt så

många artiklar, och dessa artiklar ska hålla vetenskapligt mått.

*Är det en speciell person som gjort den här genomgången?*

– Ja, jag vill inte nämna namn. En mycket välmeriterad forskare, säger Elisabeth Nilsson.

– Minst sagt märkligt att en forskare inte skulle kunna träda fram med namn, säger Per Jensen, professor i etologi vid Linköpings universitet, när vi kontaktar honom efter pressträffen.

Då vi ber om hans reaktion på utredningen blir svaret:

– Allt är mycket märkligt och det är anmärkningsvärt att till och med Jordbruksverkets djurskyddschef har lämnat in en skriftlig avvikande mening där hon slår fast att utredningens förslag inte rimmar med forskningsläget, säger Per Jensen, som två veckor senare tillsammans med Djurskyddet Sveriges styrelseledamot Lina Göransson och 19 andra forskare skriver en debattartikel i SvD där de visar att den vetenskapliga EFSA-rapport utredaren hänvisar till slår fast att mindre än två månaders bete per år är en riskfaktor för kornas välfärd. Fast detta framkommer inte i utredningen. Inte heller att det finns flera granskade vetenskapliga översiktsartiklar om hur bete påverkar mjölkkors hälsa och välfärd.

”Utredarens förslag om ett slopat beteskrav är således inte i enlighet med vad forskningen visar” konstaterar forskarna.

**Förslaget gäller** cirka 1 600 mjölkföretag med lösdriftssystem, alltså cirka 80 procent av samtliga mjölkkor (236 400 kor), enligt utredningen. I dag gäller djurskyddsförordningen (2019:66) alla nötkreatur som





Utredningens experter Gunnela Ståhle och Roger Pettersson med underskrifterna för utökade beteskrav. De är kritiska till flera av utredningens förslag.

hålls för mjölkproduktion och som är äldre än sex månader. Den säger att djuren ska hållas på bete sommartid. Argumentet att bönder oavsett vad lagen säger kommer att fortsätta släppa ut sin kor på bete lyfts ofta av dem som är för förslaget. Landsbygdsministern Peter Kullgren (KD) slog under pressträffen fast att svenska bönder måste ges mer frihet och visas förtroende.

*Svenskt djurskydd är ett starkt mervärde. Är det inte risk att genom att ta bort vissa kors betesrätt urholka både djurskyddet och mervärdet så att konkurrenskraften sänks?*

– Frågan är lite för tidigt ställd till mig. Jag behöver grott ner mig i de här förslagen. De ska också ut på remiss och vi ska värdera remissinstansernas yttranden, men som utredaren sa så har man anlitat forskare som gått igenom det befintliga forskningsmaterial som finns och där gör ju de den bedömning de gör. Det är ju inte klart att det blir så här förrän det ligger i en proposition, som dessutom har gått igenom i riksdagen, säger Peter Kullgren.

– Men jag är angelägen om att man, precis som utredningen verkar ha gjort, har lyft på alla stenar och haft fokus på det vi har bett om; hur ökar man konkurrenskraften, hur ökar vi den svenska livsmedelsproduktionen där vi inte gör avkall på de mervärden som djurskydd och djurväl-färd i Sverige faktiskt innebär.

*Men kan man verkligen säga att man inte gör avkall på det när vissa kor berövas rätten att gå ut?*

– Ja, det är det som utredningen kommer fram till och jag fick den i dag, precis som alla andra, så det är svårt för mig att säga just nu. Jag vill inte föregå den process som nu tar vid, säger Peter Kullgren.

Sedan 1988 finns ett lagstadgat krav för svenska kor i mjölkproduktionen att gå på sommarbete. Förbättrad klövhälsa, mer stimulans och att ranglåga kor får chans till ett gott liv är bara några av de unika fördelarna.



Förslaget har fått monumental kritik. – Det är uppenbart att en majoritet av djurägarna tar väl hand om sina djur oavsett lagstiftning, men det är också uppenbart att vissa definitivt inte gör det. Lagstiftningen krävs för att fånga upp dessa djurhållare, påpekar Gunnela Ståhle, en av utredningens experter, tillika ordförande i Vi konsumenter och styrelseledamot i Djurskyddet Sverige.

**Precis som Roger** Pettersson, generalsekretär i World Animal Protection Sverige, som var utredningens djurskyddsexpert, Jordbruksverkets djurskyddschef Helena Elofsson lämnade Gunnela Ståhle in särskilda yttranden, som redovisas i slutet av utredningen. De avråder från att genomföra flera av förslagen eftersom djurskyddsaspekterna inte utretts.

– Expertgruppens sammansättning och utredarens förslag domineras av primärproduktionen, vilket innebär att det är vad animalieproducenterna kräver och allt för lite vad djuren behöver, konstaterar Gunnela Ståhle, som anser att utredaren monterar ner svenskt djurskydd, helt i strid med uppdraget.

”Uppgiften var att analysera och föreslå åtgärder för att stärka konkurrensförutsättningarna för svenska livsmedelsproducenter med bibehållna högt ställda djurskydds-krav.” betonar Gunnela Ståhle.

Färre mer målstyrda djurskyddsregler där djurbönderna ska bestämma vad som är ett gott djurskydd urholkar svenskt djurskydd. Risken är uppenbar för försämrade djurhälsa och djurväl-färd och är i strid mot gällande svensk djurskyddslag, skriver Gunnela Ståhle och Roger Pettersson.

Helena Elofsson lyfter fram att i förar-

betena till djurskyddslagen anges att ett skydd för djuren ska säkerställas genom de konkreta bestämmelser om djurhållning som finns i lagen och i föreskrifterna.

”I kontrast till detta anger utredningen att lagstiftning inte garanterar ett gott djurskydd och att större tilltro ska ges till djurägarna att själva bestämma vilket djurskydd som djuren ska ges.”

EU går i motsatt riktning och tar fram nya djurskyddsregler. Tvärtemot utredningen bedömer EU-kommissionen att ”otydliga regler leder till en ojämlig tillämpning och efterlevnad vilket resulterar i sämre djurskydd och orättvisa konkurrensförhållanden”.

”För djurägare är det fråga om trygghet och rättvisa och ofta även en förutsättning för att våga investera. Tydlighet är också viktigt för att allmänheten ska kunna lita på att djurhållningen på gård lever upp till lagens nivå. Att minska antalet djurskyddsregler leder inte heller automatiskt till ökad konkurrenskraft. Tvärtemot kan det behövas regler för att öppna upp för nya, mer lönsamma lösningar samtidigt som djurskyddet säkras.” skriver Helena Elofsson.

Ett starkt stöd för beteskravet har visat sig i de 110 932 namnunderskrifter som kampanjen Jag vill beta.nu, vilken kräver en utökad betesrätt för alla nötkreatur, lämnade över till landsbygdsministerns statssekreterare Dan Ericsson i september. Kampanjen, som Djurskyddet Sverige drivit tillsammans med flera andra organisationer, har därefter fortsatt och är i oktober uppe i över 114 600 underskrifter.

Utredningen ska nu ut på remiss innan regeringen lämnar en proposition för riksdagen att ta ställning till. ✕



# För djuren i EU-parlamentet

102 av de 720 EU-parlamentarikerna som valdes in i juni har lovat att förbättra djurskyddet.

**O**rganisationen Eurogroup for Animals, Efa, tio djurskyddsloften rör allt ifrån att skydda välfärden för vattenlevande arter till att driva på EU-kommissionens arbete i djurskyddsfrågor. 102 av de 720 parlamentarikerna som valdes in i juni har skrivit under att de ska uppfylla loften.

7 av dessa 102 är svenska ledamöter: Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt och Hanna Gedin, Centerpartiets Emma Wiesner och Abir Al-Sahlani, samt Miljöpartiets Pär Holmgren, Alice Bah Kuhnke och Isabella

Lövin. Just Miljöpartiet, som i parlamentet tillhör partigruppen De gröna, gjorde ett strålande val och seglade med sina 13,85 procent av de svenska väljarnas röster upp som det tredje största partiet efter Socialdemokraterna och Moderaterna.

*Vad tror du att ert starka val grundar sig i, Pär Holmgren?*

– Resultatet visar att väljarna vill att EU ska bedriva en kraftfull klimat- och miljöpolitik som är i linje med vad



Foto: Miljöpartiet

Pär Holmgren.

vetenskapen vill. Jag tror att det grundar sig i att människor är oroliga för klimatet, vår natur och demokrati, och inser att med nuvarande regering i Sverige behövs gröna röster mer än någonsin i EU.

*Du behöll dina viktiga platser i jordbruksutskottet AGRI och miljöutskottet ENVI. Vilka blir de viktigaste djurskyddsfrågorna framöver?*

– Vi måste stärka djurvelfärden i hela EU genom tuffare tag mot medlemsländer som bryter mot befintliga regler, framför allt genom genomförandet av tidigare lovade åtagande om en ordent-



lig översyn av EU:s djurskyddslagstiftning. Några av de viktiga frågorna blir att få på plats strikta och humana regler vid djurtransporter, förbud av att hålla produktionsdjur i bur och att säkerställa att all import till EU uppfyller EU:s krav på djurhållning. Det är även hög tid att EU agerar för djurskydd av vattenlevande arter samt att djurvälstånd blir ett eget mål med krav i den nya gemensamma jordbrukspolitiken.

*Hur ser du på möjligheterna för det nyvalda parlamentet att få igenom ett stärkt djurskydd i EU?*

– Vi ser att det finns flera parlamentariker och politiker i EU som gärna pratar om djurskyddsfrågor, men som i många andra frågor blir det i praktiken tyvärr stora skillnader i hur högt man prioriterar frågan. Senaste mandatperioden såg vi flera löften om stärkt djurskydd som inte har uppfyllts och det finns en stor risk för att djurvälstånd fortsätter nedprioriteras i det nyvalda parlamentet. Men vi Gröna vet att djurvälstånd är en viktig fråga för EU:s medborgare och att påtryckningar, likt End the cage Age, har en viktig effekt. Jag tror att sådan mobilisering kommer att bli än viktigare den här mandatperioden för att få igenom ett stärkt djurskydd i EU. Men från EU-parlamentet kommer vi Gröna i utfrågningar av den nya EU-kommissionen kräva att fler initiativ behövs, svarar Pär Holmgren.

De 102 parlamentariker som skrivit under djurskyddslöftet finns i alla åtta politiska grupper som parlamentet består av: EPP, S&D, PFE, ECR, Renew, Greens/EFA, The Left och ESN, samt bland de grupplösa NI.

De viktiga utskotten för djurskyddsfrågor är AGRI, jordbruks- och landsbygdsutskottet, och ENVI, miljöutskottet. I AGRI får Pär Holmgren (MP) och Emma Wiesner (C) sällskap av de svenska parlamentarikerna Heléne Fritzon (S) och Jessica Polfjärd (M).

Samtliga fyra svenska parlamentariker i AGRI har också fått platser i ENVI, där även de svenska ledamöterna Karin Karls-

bro (L), Beatrice Timgren (SD) och Jonas Sjöstedt (V) ingår.

I fiskeriutskottet finns Sofie Eriksson (S), Karin Karlsbro (L), Isabella Lövin (MP), Jessica Polfjärd (M), Emma Wiesner (C) och Beatrice Timgren (SD).

Totalt har Sverige 21 ledamöter i EU-parlamentet. Mötena i utskotten är offentliga och kan följas på nätet via länk med svensk tolk. Det går också att se dem i efterhand.

Surfa in på [www.europarl.europa.eu](http://www.europarl.europa.eu) och sök upp ett utskottsmöte.

**"Stor risk att djurvälstånd fortsätter nedprioriteras"**

**I juli omvaldes** Ursula von der Leyen till EU-kommissionens ordförande för fem år framåt. Förväntningarna från djurskyddsorganisationer och EU-medborgare är stora på att den kraftigt försenade översynen av djurskyddslagstiftningen för EU:s djur

ska genomföras. Efa:s ordförande Reineke Hameleers sammanfattar det i ett uttalande:

"EU-kommissionen levde inte upp till vad den åtagit sig förra mandatperioden, särskilt inte vad gäller den försenade översynen av EU:s djurskyddslagstiftning. Men Europaparlamentet har alltid varit en stark röst för djurs välfärd. Nu uppmanar vi parlamentarikerna att företråda den stora majoritet EU-medborgare som vill se en mer ambitiös lagstiftning, vilken ska skydda alla djur under hela deras livstid."

Otåligheten är stor även hos svenska djurskyddsorganisationer.

– Arbetet med nya djurskyddsregler måste snabbas på. All djurskyddslagstiftning i EU är utdaterad. Medborgarna vill ha en högre standard, det visades i medborgarinitiativen End the Cage Age och FFE, Fur Free Europe. Båda lovade kommissionen att följa upp, men har inte gjort något. Ett bra hund- och kattdirektiv, samt marginellt förbättrade delar av djurtransportslagstiftningen, var det enda kommissionen gjorde, säger Anna Lundvall, sakkunnig hos Djurskyddet Sverige. ✕



Ursula von der Leyen.

Foto: European Union/EP

## EU-kommissionär för djurskydd

### En EU-kommissionär för hälsa och djurskydd har tillsatts.

Personen som utsetts är ungerske Olivér Várhelyi. Han är officiellt partilös men, skriver tidningen Altinget, ses som Orbáns man i EU. Han har ett rykte om sig att vara "hänsynslös och aggressiv", samtidigt "en effektiv och mycket begåvad teknokrat".

Utnämningen utlöste nästan skratt i salen då det stod klart att Ungern fick ansvaret för djurskyddet, berättar Emma Wiesner (C) i tidningen Aktuell Hållbarhet.

– Beklagligt att frågan marginaliseras på det här sättet genom att ge den till Ungern som ett sätt att hantera Orbán. Vi får se hur det landar i slutändan, men jag hopas på att djurskyddet får en hög status i EU, säger Emma Wiesner till Aktuell Hållbarhet.

**Den 4 november** startar utfrågningarna av Várhelyi och de övriga kommissionärerna i parlamentsutskotten. De pågår till den 12 november. Därefter ska EU-parlamentet rösta om det kan godkänna EU-kommissionen i sin helhet.

Eurogroup for Animals, Efa, gläder sig åt att den nya kommissionärsrollen ingår i området Hälsa och livsmedelssäkerhet.

"Detta säkerställer en One Health-modell som erkänner sambandet mellan djurskydd, folkhälsa och miljö", skriver Efa och slår fast att den nya kommissionären kommer att spela en avgörande roll för att den utlovade översynen av EU:s föräldrade djurskyddslagstiftning genomförs.

**Kommissionärens** roll är kopplad till det arbete som utförs av parlamentarikerna, bland andra Christophe Hansen, som förväntas väcka liv i rapporten från den strategiska dialogen om framtiden för EU:s jordbruk. Rapporten rekommenderar en översyn av djurskyddslagstiftningen senast 2026 och en övergång till burfria system, skriver Efa. ✕




Olivér Várhelyi.

Foto: Christophe Licoppe EU-kommissionen



Emma Wiesner.

Foto: Centerpartiet

											LÄGGA NÄSANI	TINGELING STACK		KAPAR AV	PÅTÄR GÅR I GÅNG	
										KOMMER ALLTID SIST						
										GER SJÖFART			HÄNGIGT HÅSTDJUR HAR BÄREN UTVÄG	6		
										VINTERBONA BLIR VÄRISAR						
										→				GE NY KRAFT		ÄR UNIKT FÖR ALLA
										DE LIGGER PÅ HÖG NIVÅ		GÖRA FÖRSÖK	BILDAR VERK BORDE		2	
										→						→
HELT NY HAR LILLE-MAN PÅ BILEN						ILLVILJA										
Handgjorda korsord © Krys & Quiz AB	DRAR STRECK	ÖVERENKOMMELSE	GER VÄGLEDNING	BRÖDKRYDDA	↓	ÄR FRESTELSE	↓	HÖLL LÅDA RENA PÅHITT	LIGGER EVERGLADES I		7			BLIR DYRKADE		
BAK-PULVER						SKREVS AV FÖRR FÖR- VÄRRAR			SOVER VAKEN BITER			KÄNTSKADA ORD EFTER VINST				
MED HÖG SVÄRIGHETS-GRAD		3								SPÖKE TÅTI SLUTET			HALVT GUPP FÖRDEL- AKTIG			
RIGORÖST								SVIDER I ANSIKTET			BYTS VID SAMTAL		KRAFT	HÖLL TYST		
GJORT EN IN- VESTERING								ANTAL PÅ PALLEN SLÅ PÅ PLAN	5		OCH I OSLO I DET ÅR ÖSTÖRT		TOPP- SKIKT ANSIKTS- UTTRYCK			
→				KAN GE RODNAD OPERA					GER ÅTER- VÄXT			1				
KLADDA NER		HALVT TILLTAL	FLYTT- BESTYR VAR PÅ RYGG											GÅ UPP		
I RUTAN OCH RUTOR						DIET- METOD MACK FRÅN FÖRR			KORT NUMMER SKOLTID		FATTAS			AVGÖRS I SVERIGE		
→					FLYGER HEM IGEN								SAMLAS STICKOR I			
MASSFÖR- FLYTTNING KRÄKMAT			ISTÅLLET FÖR SÖCKER				4				SÄTTA IHOP					

## TÄVLA OCH VINN PRISER FRÅN VIVARA!

Vi lottar ut fem fina fågelpaket från Vivara. Perfekt höstfoder för fåglarna! Vinsten kan skilja sig något från bilden bredvid, men fågelpaketet innehåller fröblandning, fröautomat, fågelholk och energikaka. Lycka till!

### GÖR SÅ HÄR:

Det är det fyrsiffriga talet som bildas av de röda siffrorna (t ex FEM TRE ETT TVÅ = 5312) som är er svarskod. Ring **0944-670 90 09**. Följ de talade anvisningarna. Du ombeds att ange kryssets tävlingsnummer, som är 24, och den fyrsiffriga svarskoden (ovan). Sedan är det klart.

Du kan inte ringa från hemligt eller dolt nummer. Det betyder att ditt nummer måste synas när vi söker det på hitta.se eller eniro.se. Samtalet kostar 11 kronor. Du accepterar kostnaden genom att trycka 1 i början av samtalet.

Senast **11 november** måste vi ha ditt svar. Lösning och vinnare presenteras i nästa nummer.







## Nya föreningar i Karlskrona och Borås

Vi är glada att kunna skriva att två nya föreningar har startat: Djurskyddet Karlskrona och Djurskyddet Borås.

**Djurskyddet Karlskrona kommer att arbeta för att öka kunskap om djur** och deras behov och vill erbjuda sina medlemmar fysiska träffar på temat djur/djurskydd. Deras plan är också att bedriva jourhemsverksamhet och i framtiden även djurhem. **Djurskyddet Borås kommer att starta upp jourhemsverksamhet** med fokus på olika slags djur. De drömmer också om att starta ett djurhem i framtiden.



## 10 % rabatt hos Vivara

Nu när vintern snart närmar sig och fåglarna har allt mindre mat att förse sig med i naturen, kan det vara bra att ha lite fågelmat hemma att sätta ut som stödmatning. På [vivara.se](http://vivara.se) hittar du olika sorters fågelmat och fågelmatare. Som medlem i Djurskyddet får du **10 % rabatt på hela sortimentet**. Dessutom skänker Vivara **4 % till Djurskyddet för varje köp** som görs av Djurskyddets medlemmar.



Scanna QR-koden för att handla eller besök [vivara.se/djurskyddet](http://vivara.se/djurskyddet)



## Kontakta vår medlemservice

Har du frågor om ditt medlemskap, vill beställa informationsmaterial eller meddela att du har ny adress?

Välkommen att kontakta Djurskyddet Sveriges medlemservice på **08-673 35 11**. Telefondiderna är mån-fre 9.00-15.00. Stängt för lunch 11.30-12.30.

Du kan också mejla till [info@djurskyddet.se](mailto:info@djurskyddet.se).

Brev skickas till:  
Djurskyddet Sverige  
Hammarby Fabriksväg 25, 120 30 Stockholm



Djurskyddet Sverige är godkänd som 90-konto innehavare av Svensk Insamlingskontroll. Ett så kallat 90-konto är ett insamlingskonto som har utfärdats av Svensk Insamlingskontroll som kontrollerar hela organisationens verksamhet och ekonomi för att du som givare ska känna trygghet att din gåva används rätt. Vårt 90-konto: 90 01 06-6



----- Klipp av talongen här, lägg i kuvert och skicka kostnadsfritt till vår svarspostadress. -----

## Fyll i talongen och posta den till Djurskyddet Sverige!

Ja, jag är intresserad av att stödja Djurskyddet Sveriges arbete. Jag vill:

- Bli medlem (för dig som inte redan är det)
- Bli månadsgivare
- Ge en gåva
- Veta mer om testamentsgåva

Jag är redan medlem men har ny adress.  
(Fyll i både din nya och din gamla adress, samt medlemsnummer)

Jag är redan medlem men lämnar gärna mitt telefonnummer och/eller min e-post så att ni kan nå mig på fler sätt.  
(Glöm inte att fylla i ditt namn och medlemsnummer)

### Namn och min nya adress:

För- och efternamn: \_\_\_\_\_

Adress: \_\_\_\_\_

Postnummer: \_\_\_\_\_ Postadress: \_\_\_\_\_

Telefon: \_\_\_\_\_

E-post: \_\_\_\_\_

Personnummer (ÅÅMMDD): \_\_\_\_\_

### Vid adressändring; det här var min gamla adress:

Adress: \_\_\_\_\_

Postnummer: \_\_\_\_\_ Postadress: \_\_\_\_\_

Medlemsnummer: \_\_\_\_\_



# Djurskyddet Sverige där du bor!

Djurskyddet Sverige är ett riksförbund med 43 lokalföreningar över hela landet.

## BLEKINGE LÄN

**Djurskyddet Karlshamn**  
0735-08 71 07  
karlshamn@djurskyddet.se

**Djurskyddet Karlskrona**  
0735-29 27 04  
karlskrona@djurskyddet.se

**Djurskyddet Ronneby**  
0734-22 60 57

## DALARNAS LÄN

**Djurskyddet Dalarna (Borlänge)**  
dalarna@djurskyddet.se

## GÄVLEBORGS LÄN

**Djurskyddet Bill & Bull Söderhamn**  
0764-10 01 01  
info@djurskyddetbillochbull.se

**Djurskyddet Bollnäs-Ovanåker**  
0703-02 80 06  
djurskydd\_bollnas@hotmail.com

**Djurskyddet Små Tassar Hälsingland**  
smatassar@djurskyddet.se

## HALLANDS LÄN

**Djurskyddet Norra Halland (Kungsbacka)**  
0708-77 64 70  
info@djurskyddetnorrahalland.se

**Djurskyddet Kattfotens Katthem i Halmstad**  
0701-55 80 08  
kattfoten@djurskyddet.se

## JÄMTLANDS LÄN

**Djurskyddet Jämtlands Län (Östersund)**  
0730-31 72 43 alt 0725-86 94 48  
jamtland@djurskyddet.se

## JÖNKÖPINGS LÄN

**Djurskyddet Eksjö**  
0702-52 82 88  
cats@djurskyddet-eksjo.se

## KALMAR LÄN

**Djurskyddet Kalmar**  
0480-41 11 00 alt 0703-57 93 03  
kalmar@djurskyddet.se

**Djurskyddet Västervik**  
djurskyddetvastervik@gmail.com

## KRONOBERGS LÄN

**Djurskyddet Kronoberg (Växjö)**  
0723-14 95 30  
info@djurskyddetkronoberg.se

**Djurskyddet Sigfrid (Växjö)**  
sigfrid@djurskyddet.se

## NORRBOTTENS LÄN

**Djurskyddet Norrbotten**  
norbotten@djurskyddet.se

## SKÅNE LÄN

**Djurskyddet Flyingebygden**  
0706-56 82 14  
flyingebygden@djurskyddet.se

**Djurskyddet Helsingborg**  
helsingborg@djurskyddet.se

**Djurskyddet Landskrona**  
landskrona@djurskyddet.se

**Djurskyddet Snapphanen**  
0708-11 28 16  
info@djurskyddetsnapphanen.se

## STOCKHOLMS LÄN

**Djurskyddet DOSO**  
0732-22 90 91  
doso@djurskyddet.se

**Djurskyddet Djurvännerna Stockholm**  
djurvannernastockholm@djurskyddet.se

**Djurskyddet Kattvarnet Haninge**  
0722-22 68 70  
info@kattvarnet.nu

**Djurskyddet Stockholm Norrort**  
0705-11 48 23  
stockholmnorrort@djurskyddet.se

## SÖDERMANLANDS LÄN

**Djurskyddet Nyköping**  
0155-21 76 32  
nykoping@djurskyddet.se

**Djurskyddet Strängnäs**  
0708-80 54 42  
strangnas@djurskyddet.se

## VÄRMLANDS LÄN

**Djurskyddet Karlstad**  
0725-20 00 28  
kontakt@djurskyddetkarlstad.se

**Djurskyddet Kristinehamn**  
0550-151 55  
kristinehamn@djurskyddet.se

**Djurskyddet Säffle-Åmål**  
saffle-amal@djurskyddet.se

**Djurskyddet Norra Värmland**  
norravarmaland@djurskyddet.se

## VÄSTERBOTTENS LÄN

**Djurskyddet Skellefteå**  
0702-70 03 92  
djurskyddetskelleftea@gmail.com

**Djurskyddet Västerbotten (Umeå)**  
0725-56 60 90  
info@djurskyddetvasterbotten.se

**Djurskyddet Åsele Katthem Kurrlyan**  
aselekatthem@djurskyddet.se

## VÄSTERNORRLANDS LÄN

**Djurskyddet Härnösand**  
0705-33 36 10  
djurskyddet.harnosand@gmail.com

**Djurskyddet Sundsvall**  
060-56 78 50  
djurskydds@hotmail.com

**Djurskyddet Ådalen (Sollefteå)**  
0730-63 23 45  
djurskyddetadalen@hotmail.com

**Djurskyddet Örnsköldsvik**  
0709-45 02 77  
oviks\_djurskydd@hotmail.com

## VÄSTMANLANDS LÄN

**Djurskyddet Mälartassen (Köping)**  
0705-69 76 15  
malartassen@djurskyddet.se

## VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

**Djurskyddet Borås**  
boras@djurskyddet.se

**Djurskyddet Skaraborg (Töreboda)**  
0739-24 26 72

## ÖREBRO LÄN

**Djurskyddet Vilsna tassar Hällefors**  
Telefon: 076-103 83 70  
vilsnatassar@djurskyddet.se

## ÖSTERGÖTALANDS LÄN

**Djurskyddet Fiahemmet i Norrköping**  
011-31 14 99  
fiahemmet@hotmail.com

**Djurskyddet Mjölby**  
djurskyddetmjolby@gmail.com

## Intresserad av att starta en förening där du bor?

Läs mer på Djurskyddets hemsida:  
[www.djurskyddet.se/engagera-dig/starta-ny-forening](http://www.djurskyddet.se/engagera-dig/starta-ny-forening)

Eller kontakta Djurskyddets kansli:  
[info@djurskyddet.se](mailto:info@djurskyddet.se)  
08-673 35 11



Foto Sara Kollberg

Linda Maria Vonstad, ordförande  
Djurskyddet Sverige

## SISTA ORDET

### Orimligt trålfiske

**Det debatteras** i samhället kring utrotningshotade och rödlistade fiskar men djurskyddsaspekterna lyfts sällan eller aldrig fram. Fiskar är djur med känslor och medvetande!

Bottentrålning är den klart vanligaste fiskemetoden som används i världen. Enorma mängder fisk fångas och massor av andra djur blir stora bifångster i redskapen, både på grund av ”fel” sort eller storlek. Många djur dör därför helt i onödan. Särskilt allvarligt är det utifrån hotade arter och reproduktionsmöjligheter men också återhämtning för de långsamväxande djurarterna med dålig/omöjlig återhämtning. Är det verkligen rimligt med trålfisket på det sätt som det görs? Nej!

Detta av många skäl: naturen påverkas, det gör även fiskarterna i stort och den enskilda fiskindividen. Trålningen river upp sediment vilket skadar djur genom att sätta igen andningsvägarna, minska ägg- och yngelöverlevnaden och sprida miljögifter även långt från de trålade områden lång tid efter att trålen dragit förbi.

Det är ju genom trålning tillsammans med annat nätfiske de stora fångsterna tas, men såklart också fiskar som krokas i olika fiskemetoder enskilt eller i grupp. Fiskar som används som levande agn för att fånga än större individer.

I september kom en dokumentär som fick stor uppmärksamhet. Den bygger på en forskningsrapport som anger att grisar kommunicerar med ljud – jaha, men det visste vi väl sedan innan eller hur? Och forskningsrapporter om att fiskar KAN känna smärta – det var väl inte heller så fantastiskt revolutionerande? Och hur gick dessa studier egentligen till? Hur många djur har det krävts för att ta fram dessa självklara resultat?

Apropå forskning så har ju Djurskyddet Sverige startat en egen forskningsstiftelse för att motivera forskare som vill utveckla djurs välfärd och som vill medverka till ett samhälle där människor visar respekt och medkänsla för alla djur. Projekten som får stöd ska rymmas inom vårt egna principprogram. Nu är vår första ansökningsomgång stängd för 2024 och det ska bli så spännande att få ta del av vad och hur de olika forskarna tänker utveckla för djuren i framtiden.

Mer forskning som gynnar djuren och utvecklar samhällets kunskap om hur vi behandlar och använder djuren behövs! ✘

# Det här är Djurskyddet Sverige

■ **Djurskyddet Sverige** är med sina 11 500 medlemmar och 43 anslutna lokalföreningar en av Sveriges största djurskyddsorganisationer. Vi har arbetat i över 120 år för att hjälpa djuren.

■ **Vår vision** är ett samhälle där människor visar respekt och medkänsla för alla djur. Djur ska behandlas väl, oavsett om de lever vilt eller hålls av människan. Alla djur ska kunna utföra de naturliga beteenden som bidrar till en bättre djurvälstånd och skyddas från lidande. När djur avlivas ska det ske på ett smärtfritt sätt.

■ **Vi arbetar** genom opinionsbildning, praktiskt djurskyddsarbete och genom att ge stöd till forskning som stärker djurens skydd och välfärd.

■ **Våra lokala föreningar** arbetar bland annat med att ta hand om djur som blivit hemlösa och vanvårdade.

■ **Internationellt samarbetar vi** med våra nordiska systemorganisationer och vi är medlem i Eurogroup for Animals och World Federation for Animals.

■ **Vårt arbete finansieras** av medlemsavgifter, arv och gåvor. Organisationen har 90-konto, verksamheten kontrolleras därmed av Svensk Insamlingskontroll.

PLUSGIRO: 90 01 06-6

BANKGIRO: 900-1066



#### GENERALSEKRETERARE

Åsa Hagelstedt

#### SAKKUNNIGA

Emma Brunberg & Anna Lundvall

#### CHEF INSAMLING & KOMMUNIKATION

Sara Frick

#### INSAMLING

Lisa Löhr

#### KOMMUNIKATION

Jessica Blohmé & Anastasia

Konstadinidis

#### FÖRETAGSKONTAKT

Peter Solstedt

#### ORGANISATIONSSEKRETERARE

Majk Michaelsdotter

#### EKONOMI- & ADMINISTRATIONSCHEF

Adina Videll

#### EKONOMIASSISTENT

Li Lindström

#### ADMINISTRATÖR

Lena Andersson

#### RECEPTION & UTSICKSANSVARIG

Daniela Kählman

#### UTSICK & ADMINISTRATION

Dorina Larsson & Therese Falk

#### ENGAGEMANGSCHEF

Emma Brossner Skawonius

#### DJURSKYDDET UNGDOM

Christel Bertling Szytek & Anastasia

Konstadinidis

#### REDE

Helena Risinger

#### FÖRBUNDSORDFÖRANDE

Linda Maria Vonstad

#### STYRELSELEDAMÖTER

Kristin Borggren, Catarina Niklasson

Schöön, Kerstin Linde, Gunnela Ståhle,

Lina Göransson, Jeanette Thelander,

Josefin Liljeqvist & Owe Sandström.

## NÄSTA NUMMER UTE I DECEMBER

### Tema: Djursjukvårdens pris



Foto: iStock

LÄS FLER NYHETER PÅ TIDNINGEN.DJURSKYDDET.SE



# Tack Kattliv!

Tidningen Kattliv skänker 75 kr till Djurskyddet Sverige för varje ny prenumerant de får via oss!  
Du betalar endast 299 kr och får då 6 nummer av tidningen Kattliv.

Beställ din prenumeration redan idag genom att maila dina adressuppgifter till [pren@kattliv.com](mailto:pren@kattliv.com), kom ihåg att ange **kod 334** i ämnesfältet. Det går också bra att skicka in talongen nedan.

**Tillsammans kan vi göra skillnad för djuren!**



Klipp här!

**SKICKA IN TALONGEN NEDAN FÖR ATT PRENUMERERA PÅ KATTLIV!**



**JA, jag vill prenumerera på tidningen Kattliv** och samtidigt stödja Djurskyddet Sverige. Du betalar endast 299 kr för 6 nummer.

För- och efternamn:

Adress:

Postadress:

E-post:

## GÖR SÅ HÄR:

Klipp av talongen och lägg i ett kuvert.

Skicka kuvertet till:  
Djurskyddet Sverige  
Svarspost 20425761  
120 20 Stockholm.

**Du behöver inte något frimärke, Djurskyddet står för portot!**

Har du frågor om din prenumeration, kontakta Kattliv: 0300-174 00 eller [pren@kattliv.com](mailto:pren@kattliv.com)



*Djurskyddet Sverige förmedlar dina uppgifter till tidningen Kattliv. De aktiverar din prenumeration och skickar en faktura. Djurskyddet Sverige sparar inte uppgifterna för vidare behandling.*

# Naturen och djuren

**Sevilla WoodStone®**  
Fågelholk



**10 år** garanti



Experter på biologisk  
mångfald med **35**  
års erfarenhet



**Vi stödjer** miljö- &  
djurskyddsorganisationer



**Hållbara**  
leveranskedjor

**10% rabatt**  
endast för  
Djurskyddet medlemmar

Få **10% rabatt** på din  
beställning och stöd  
**Djurskyddet** med  
din order

Gäller t.o.m. 30/12/24.



En **hjälpande hand**  
till din **trädgård**

**Besök** [vivara.se/djurskyddet](https://vivara.se/djurskyddet)

Skanna QR-koden



Gäller t.o.m. 30/12/24. Allmänna villkor gäller.